

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

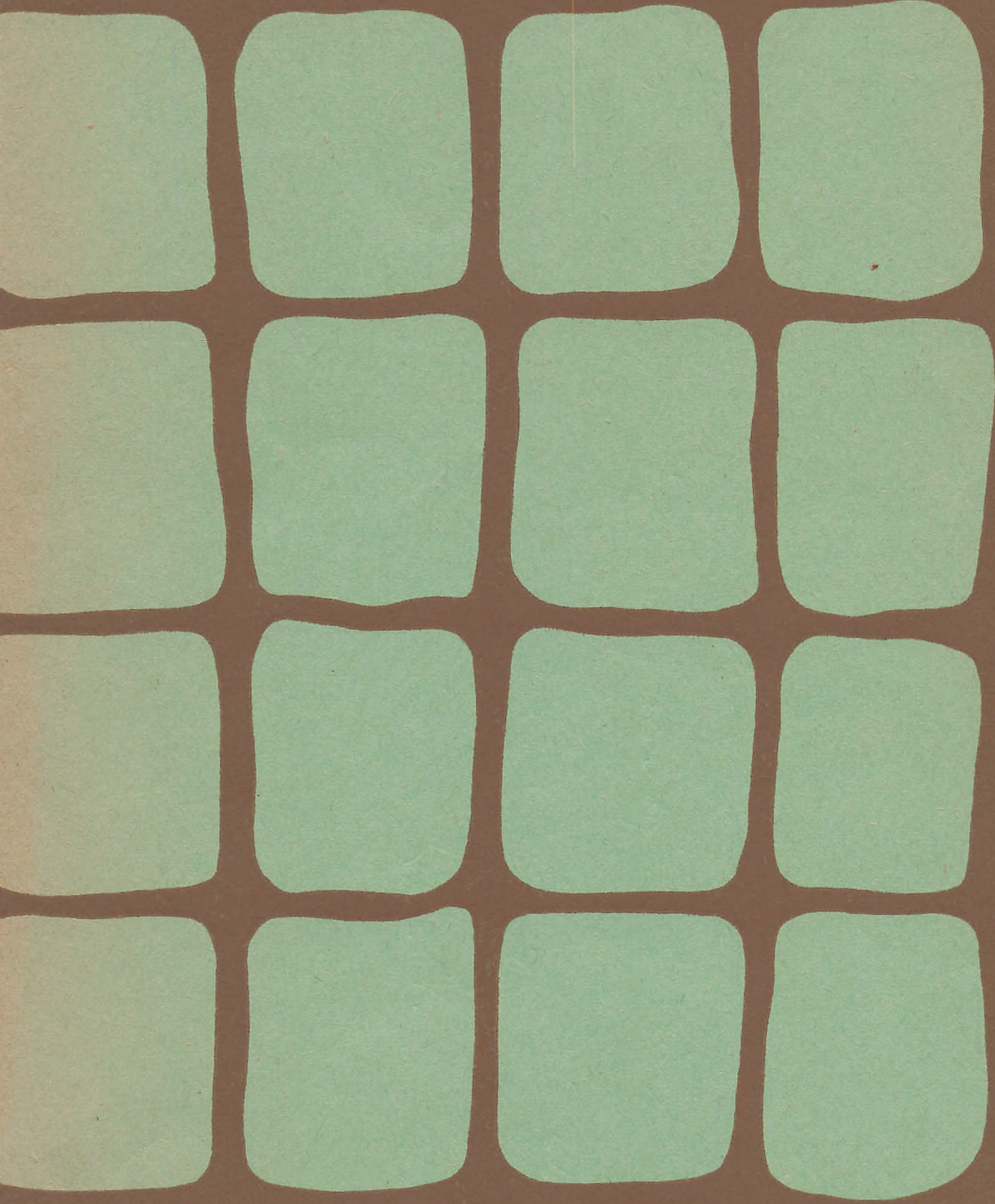
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

49

JUNI 1957

arbejderenhøjsskolen

ELEVSKRIFT

FOR

*Esbjerg Højskole
og Roskilde Højskole*

NUMMER

49

UDGIVET AF ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND
I SAMRÅD MED ELEVFORENINGERNE

Juni 1957

Statens pædagogiske Studiesamling
København

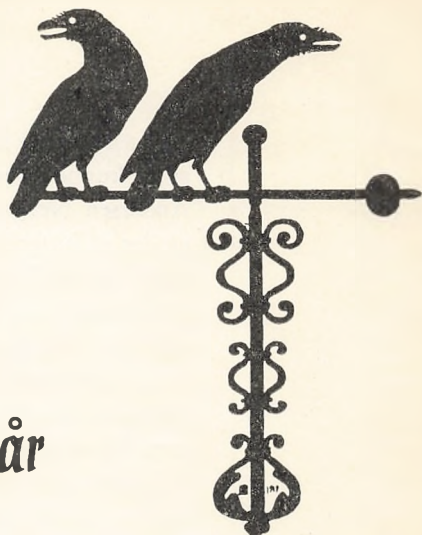
Indholdsfortegnelse

<i>Roar Skovmand:</i> Roskilde Højskole i 50 år	3
<i>Thomas Bredsdorff:</i> Sindets bevægelse	6
<i>Chr. Christiansen:</i> Forstanderskifte på Roskilde Højskole	10
<i>K. B. Andersen:</i> Ikke et testamente	12
<i>Ib Koch-Olsen:</i> Udsigt fra Roskilde	16
<i>Bent Jensen:</i> Tilfældighed eller organisation	20
<i>Ebbe Munk:</i> Efterlignerne	23
<i>Robert Pedersen:</i> Fra drømmenes rige til realiteternes land	29
<i>Erik Halvorsen:</i> Ti års fredslitteratur	35
<i>John Hansen:</i> Til faglig ungdomskonference i Schweiz	39
Roskilde Højskole 1956—57	41
Roskilde Højskoles elevforening	45
Esbjerg Højskole 1956—57	46
<i>Peter Bentzen:</i> Mere end en tak	50
Esbjerg Højskoles elevforening	56

Redaktion: K. B. Andersen, Poul Hansen,
Erik Hauerslev, Hans Holm, Kaj Jørgensen, Erik Kallenberg,
Ivar Nørgård, Viggo Sørensen.
Redaktionens adresse: AOF, Nørre Farimagsgade 11, K.
Omslag: G. Sand Christiansen.

Tryk: Perfecta Tryk.

Det er i år 50 år siden
Thomas Bredsdorff stiftede
Roskilde Højskole.
I den anledning har stats-
konsulenten for ungdoms-
undervisning,
dr. phil. Roar Skovmand
skrevet denne artikel.

ROAR SKOVMAND

Roskilde Højskole i 50 år

Engang i krigsårene var jeg som ung højskolemand deltager i et af de fællesmøder, som Danmarks højskolelærere samles til hvert efterår. — Den første aften var der præsentation. Formanden for højskolernes forening råbte navnene på forstandere og lærere op, og som et ekko, snart i bas, snart i diskant kom svarene fra salen. *Arnfred*, Askov højskole! Svar (dybt): ja! *C. P. O. Christiansen*, Frederiksborg højskole! Svar (højt): ja! Og så kom det: *Hjalmar Gammelgaard*, Roskilde arbejderhøjskole! Inden han svarede, nåede jeg at tænke: Godt, at han også er med her — men han svarede ikke ja, han svarede roligt med sin bløde barytonstemme: Roskilde højskole. Formandens bas: Ja, Roskilde arbejderhøjskole! Nu vendte jeg hovedet om mod Gammelgaard, og der stod han, og det glimtede i hans øjne, og svaret kom bestemt og fast, men slet ikke hårdt: NEJ, ROSKILDE HØJSKOLE!

Det var ingen tilfældig bemærkning fra Gammelgaards side. Jeg husker en anden gang, hvor jeg var sammen med ham. Jeg var dengang lærer på Askov højskole, og da sagde han: Når jeg synes, at en af vore elever kan have fornøjelse af det, siger jeg altid til ham: Tag på Askov, — men hvorfor kommer der aldrig nogen fra jer til Roskilde? — Det var det samme sagt på en anden måde. For Gammelgaard kom det ikke an på, om han stod overfor bønder eller arbejdere, men han ville først og fremmest møde mennesker og opleve tilværelsen sammen med dem, få dem til at se og undres og hjælpe dem tilrette, der trængte mest til det. Jeg husker, han engang nævnte overfor mig, at de elever, der havde sværest ved at finde sig tilrette i tilværelsen, var dem, der optog Arnfred på Askov mest, — og jeg tænkte: ja, det samme gælder Gammelgaard. Når han blev knyttet til højskolen, først Borups, siden Roskilde, hvor de fleste af eleverne var arbejdere, hang det vel sammen med, at han fandt, at de

andre højskoler havde forsømt at give sig i lag med arbejderne på en sådan måde, at de kunne føle sig lige så hjemme på disse skoler som bondekarlene. I Martin Andersen Nexø's erindringer, hvor Askov ellers omtales med taknemmelighed, er der et bittert minde: forstander Ludvig Schrøder taler om højskolens udbredelse til nye kredse, mens hans blik dvæler velbehageligt ved en københavnsk grossererens søn, — men han kiggede ikke til den side, hvor proletardrengen Martin sad. Han var glemt af den gamle højskole.

Gammelgaard's højskoleideal var, det lagde han aldrig skjul på, Grundtvigs plan om en stor fællesskole for alle grupper og alle klasser i folket, den skole, som Grundtvig faktisk havde fået enevoldskongen Christian VIII til at beordre indrettet i Sorø akademis fornemme bygninger. Den kom ikke i stand, fordi krigen og revolutionen i 1848 kom i vejen, og fordi de borgerlige ministre, der kom til magten, ikke forstod, at der var brug for en folkelig højskole i Danmark. I krigsårene efter 1940, da sammenholdets nødvendighed kom til at stå alle klart, dukkede Sorø-tankens op på ny, og Gammelgaard talte gang på gang om dens sag. Det nævnes her, fordi det vidner om hans vingefang, der ikke ville spærres inde i en skole for en enkelt befolkningsgruppe. Men da Arbejdernes Oplysningsforbund i 1930 havde købt Roskilde højskole og bad Gammelgaard lede den, kunne han ikke sige nej, — for når der endelig blev oprettet en højskole i nærheden af København, hvor arbejderne kunne føle sig hjemme, så skulle de sandelig ikke svigtes. Og denne indstilling kom til at præge Roskilde højskole i den snes år, hvor Gammelgaard var dens leder, og hvor han og *Frode Kristensen* — meget forskellige i væsen og væremåde, Gammelgaard spirituel og inspireret, Frode Kristensen nøgtern og nænsom — var de ledende kræfter i Roskilde højskoles anden blomstringsperiode.

I 50-året for Roskilde højskoles oprettelse er der grund til at minde om, at den samme frisindede menneskelige tone, der prægede skolen i Gammelgaard's og Frode Kristensen's tid, havde hørt hjemme på skolen lige fra dens start i 1907. Grundlæggeren var *Thomas Bredsdorff*, en af de mest radikale og selvstændigt tænkende mænd i dansk højskoles historie. Det var *hans* skole, lagt på en blæsende bar bakke ved Roskildefjord, hvor han snublede i pløjemarken en dag, da han var ude for at finde en byggegrund til skolen. Mon han tænkte på sagaens fortælling om kong Olav den Hellige, der snublede, da han kom til Norge for at kristne landet — ikke noget godt varsel? En af kongens ledsagere sagde: I faldt ikke, konge, I fæstede fod i landet! Bredsdorff har vel tænkt det samme, for han sagde: *Her* skal skolen ligge! Det var sikkert upraktisk og dyrt. Skønt bygget af en af Danmarks bedste arkitekter blev det ikke nogen solid bygning; det var ikke arkitektens skyld, men pengemanglens. Der manglede

læbælte omkring skolen, og den kom i dobbelt blæst, da den frejdige *Morten Pontoppidan* ved et møde på den nye højskole bebrejdede skolens venner, sjællandske bønder, at de ikke havde gennemskuet svindleren Alberti. Hænderne knyttedes mod Bredsdorff, der ikke tog afstand fra denne tale, og der kom mange opsigelsesbreve. Men Bredsdorff gik ikke på akkord, og i stedet for de elever, der blev borte — værst for dem selv — kom der andre, der gerne ville gå i skole hos en mand, der havde vist sine meningers mod og selv forstod at lytte — også til de unge arbejdere, hvoraf ikke så få søgte til Roskilde; det hændte også, at Bredsdorff talte til de unge arbejdere på Blågårds plads; ham hørte de gerne. Thomas Bredsdorff var i pagt med Grundtvigs tanker, både folkeligt og kristeligt, men han var ingen epigon, eftersnakker. »Som ny igen er den gamle sang, så tit en mand den af hjertet synger« — skrev digteren Jakob Knudsen ved Roskilde højskoles indvielse, og disse ord passede på Bredsdorff. Hvad enten det gjaldt kirke eller skole, nationale eller politiske spørgsmål, var han mærkesmand for frihedens sag. Men hans helbred var ikke stærkt, og da han døde i 1922, kunne skolen ikke føres videre; et forsøg på at samle unge arbejdsløse og bønderkarle under samme tag mislykkedes fuldstændigt; dygtige mænd, der havde gjort deres bedste: *Anders Vedel*, *Jens Rosenkjær*, *Frode Kristensen* sammen med enken *Margrethe Bredsdorff* og sønnen, den unge magister *Morten Bredsdorff*, stod overfor en uløselig opgave, som heller ingen anden kunne have klaret. Det var under disse forhold en nærliggende løsning, at arbejderne organisationer overtog skolen, men den bevarede sit navn. Karl Marx' billede blev nu hængt op ved siden af Grundtvigs, og det hændte vel, at en og anden af Bredsdorffs gamle elever tænkte: Ja, her lå Roskilde højskole, nu står her en socialistisk propagandaanstalt. Men det var ikke rigtig tænkt — Roskilde højskole var nu som før en god dansk folkehøjskole, men med elever både fra land og by.

Og det er den stadig. Om Roskilde højskoles tredje blomstringsperiode, under *Grete* og *K. B. Andersens* ledelse, er det vel endnu for tidligt at tale, men det må være tilladt at udtale, at få har som K. B. Andersen haft evne til at finde nye veje i skolearbejdet; jeg tør efter besøg på mange højskoler sige, at ingen steder arbejdes der med større liv og lyst af eleverne end på Roskilde. Forstanderen og hans medhjælpere har forstået at få eleverne til at gøre en hel del af det arbejde, som lærerne på andre skoler ikke tør betro andre end sig selv!

Skolens gamle ramme, Plesners røde murstensborg, har ikke kunnet stå for tidens tand, men grunden, som Roskilde højskole har bygget på igennem 50 år, er solid nok. Snart vil en moderne skolebygning rejse sig på bakkekammen, en tidssvarende ramme for Roskilde højskoles lærere og elever.

Roar Skovmand.

Thomas Bredsdorff var lærer på Frederiksborg Højskole, før han åbnede sin Roskilde-skole. I 50-året for Roskilde Højskoles åbning aftrykkes her — med ny overskrift og lidt forkortet — den tale, hvormed Bredsdorff tog afsked med sit sidste elevhold på Frederiksborg i foråret 1907. Det er ikke svært at se, at der er vigtige punkter i Bredsdorff' syn på højskolen, der afviger væsentligt fra det, der i dag er Roskildes. Men det er heller ikke svært at se, at Bredsdorff — ganske vist med ord der er forskellige fra nutidens — giver udtryk for tanker, der lever den dag i dag på skolen ved fjorden.

THOMAS BREDSORFF

Sindets bevægelse

Når jeg blader i optegnelserne fra min læsning, finder jeg, fra tidligere skoleår her på Frederiksborg, at jeg har anført nogle sætninger af Henrik Steffens' livserindringer, der lyder således: »— Og har min gerning da været så ganske uden frugt? Har den ikke til meget forskellige tider *sat de unges sind i bevægelse?* — Har ikke den sæd, jeg har sået i fremmed jord, ført til betydningsfuldere vækst, end min egen jord kunne frembringe?« (...)

Det er jo det gode ved højskolegeringen, at i den bryder vi os slet ikke om at få igen det, vi har sagt, eller således som vi har sagt det. Nej, vi taler, for at vore ord skal vække et *selvstændigt* liv hos jer, så I kan fremarbejde personlige resultater, der ofte kan blive af en helt anden, måske ganske modsat art af det, hvortil vi var kommet.

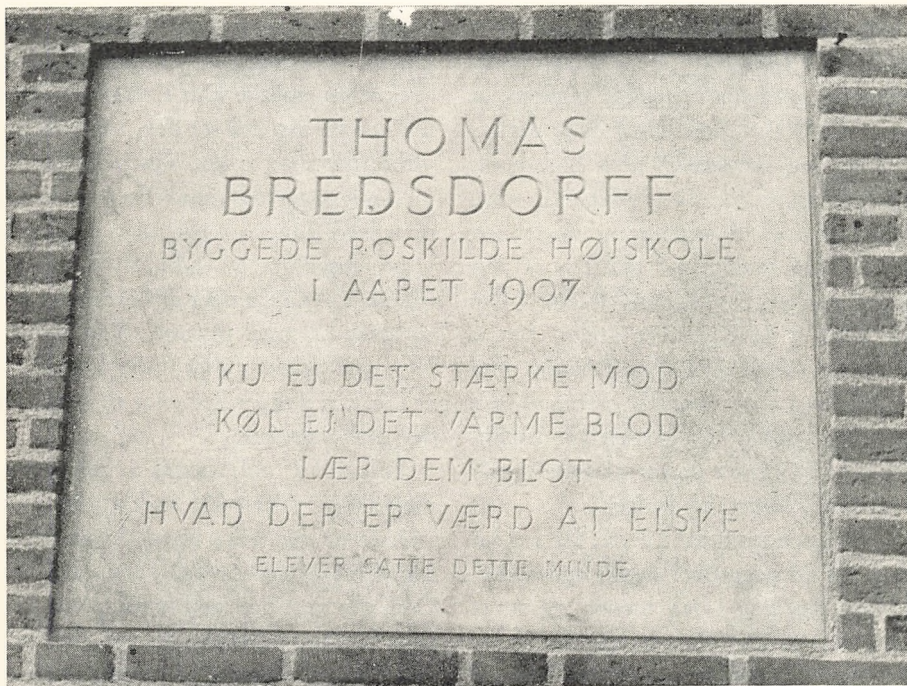
Mon ikke de fleste højskolemænd

ser således på deres arbejde. Vi ved jo godt, at vi lærere kan *intet skabe* i eleverne. Det kan kun Gud. Det, vi kan, indskrænker sig vistnok til at tilvejebringe sådanne åndelige klimatiske forhold i skolestuen, at det, som *er* i eleverne, de utallige kim, som Gud har givet med selve den menneskelige sjæl, kan vokse lidt bedre.

Derfor er der intet så nødvendigt for en lærer som ærbødighed overfor det menneskestof, han arbejder med. Man bliver så let indbildsk og hovmodig, så man i skolestuen glemmer, hvad man dog ellers nok véd, at når man ikke engang kan lægge en tomme til sin egen vækst, hvorledes skulle man så kunne lægge den til andres.

Det gælder da i skolestuen som i menigheden: »—her intet sker ved kæmpehånd, her intet lader sig fremtvinge«.

Om derfor hverken vi eller vore

I muren ved gymnastiksalen på Roskilde Højskole er der indmuret en mindeplade for Thomas Bredsdorff.

elever kan sige noget bestemt om, hvad der er udrettet på skolen, så er dette i hvert fald ikke noget vidnesbyrd om, at arbejdet har været forgæves. Det *kan* have været af den art, at spirerne groede bedre; de fik noget af den regn og det solskin, som vi alle trænger til for at nå vor udfoldelse.

Steffens har derfor lov til at trøste sig — og vi med ham: Blot jeg har sat lidt i bevægelse. Blot skoletiden har betydet en smule vækst — og det er jo også bevægelse — for det, som er elevernes særeje, hver enkelt for sig. —

Imidlertid er det jo ikke ualmindeligt i vore dage at lade al påvirkning,

al oplysning tilsigte bevægelse, uden at man i mindste måde bekymrer sig om dens retning. Menneskenaturen — kan en højskolemand måske sige — er jo som en titusindstrænget harpe. Hvad det da gælder om i undervisningen, er, for enhver pris at berøre så mange som muligt af disse strænge. Det er jo det sørgelige, at så mange mennesker går omkring med dette rige strængeinstrument. Men så godt som ingen af strængene er tagne i brug. De mennesker, som kunne have været som den mangestrængede harpe, de blev jo så ofte kun stakkels harmonikaer, hvorpå der alene kunne klimpres en sølle »Ach Du lieber

Augustin«. — Men derfor gælder det da også i højskolen at anvende historiens og poesiers uendelige rigdom, at lade de forskellige toner lyde derfra, fra alt det, menneskeheden har tænkt og følt og drømt. Så vil det nok svare igen, så fra én stræng og så fra en anden. Og således vil følelsen af den indre rigdom, livsfyldens følelse blive til. Det at leve, er det andet, for at bruge et udtryk af Georg Brandes, end at føle sig *gennemspillet gennem alle sjælens strænge* fra bassen til diskanten? Jo alsidigere derfor al åndelig påvirkning bliver, des bedre.

Der er en sandhed i dette. Og jeg vil ikke slå en streg over denne opfattelse. Endnu den dag i dag mener jeg, at vi skal lære at leve vort liv således, at — om det var muligt — alt det kom til sin ret, som vi har fået med dette liv.

Men for den, der står i højskolen, vil en anden synsmåde snart arbejde sig frem, og stærkere, alt som årene går, indtil den er blevet den herskende, hvori alle andre må lade sig indarbejde. Det er måske muligt for adskillige *andre* oplysere at blive ved ensidigt at fastholde den anskuelse, hvorefter det at leve egentlig bliver en evindelig væren på farten gennem alle åndens og håndens områder; hvor den er rigest, hvis sjæl har fornummet de talrigeste og mest forskelligartede indtryk. Ja, der synes jo virkelig at være mennesker, der kan slå sig til ro, finde hvile i — bevægelsen.

For højskolemanden er dette ikke muligt i længden, om han da ellers

kommer virkelig ind i arbejdet. Det vil da vise sig, at mangfoldighedsanskuelsen måske kan fastholdes, hvor man er på afstand fra den, man vil påvirke; når man f. eks. væsentlig færdes mellem bøger og tidsskrifter. Men får man med folket at gøre, med »de brede lag«s ungdom og ikke med kulturtilbederne, da trænger et helt andet syn sig frem og tager magten. Man forstår, når man virker blandt folkets ungdom, at i folket spørges der atter og atter om det, som står fast.

Folket vil nok sættes i bevægelse, men ikke anderledes, end at det altid véd, hvad der stiles imod, hvad det er for et roligt, sikkert mål, som skal nås. Den, der slet intet véd herom, han kan ikke få noget virkeligt at gøre med folket. Der er i dette altid en afgjort mistillid til det, der *kun* er bevægeligt. Folket vil ikke narres; det vil ikke have skin, men virkelighed. Det vil ikke blot leve; det vil vide, hvad det skal leve på, og hvad der skal nås.

Det er en guds lykke, i sine unge dage at komme med i arbejdet blandt folkets ungdom. Man tvinges til at søge virkelighed, tvinges af den magt, som kendsgerningerne alene har. — Poul Møller siger etsteds, at en udsvævende fantasi må behandles som en løbsk kanehest: man drejer det balsyrige dyr ud i en snedrive, hvor den snart sparker sig træt — og således skal fantasien tvinges ind i et strengt videnskabeligt værk. Jeg kunne fristes til at sige: Mangen ung folkeoplyser, der måske blot ville »*kultivere*« eller

»røre op«, har haft godt af at blive drejet ind i folkets tætte masse og dér sparke sig træet og ase sig led ved alt det, der *kun* var romantik, kun var brus — og få lært, hvad der var virkelighed, og at kun, når han havde forhold til den, kunne han håbe på at »vække« og »oplyse« og sætte afgørende og dybtgående i bevægelse.

Og da er det vel ofte gået således, at han er blevet jaget ind i sig selv for også dér, og mest dér, at finde, hvad der da helt ud var virkeligt, hvad der alene stod fast. — Vi véd, at adskillige højskolemænd da har mødt kristendommen. Den gav selve virkelighedens fylde, som den også gav det evigt urokkelige.

Jeg kan forstå, at en og anden højskolelærer da er bleven præst eller har været lige ved at blive det. Han har lært noget at kende af det, Hostrup følte, da han fra digtene og drømmene og mangfoldighedslivet i hovedstaden drog ud for ved døbefont og nadverbord, midt i menigheden, at være midt i den usvigelige virkelighed, hvor han kun var redskab for den ånd, der skaber, hvad den nævner.

Men jeg kan også forstå, om en sådan højskolemand alligevel blev i højskolen: Han kunne ikke undvære ungdommen. Det var ham måske, som kunne *han* bedst holde sig ung med den omkring sig; som kunne *han* bedst følge med tiden, om han altid var dér, hvor tiden, fremtiden, ligesom blev til, derude i nybruddets morgenskær.

Jeg har vel ikke her nævnt andet

end noget af det, enhver kan opleve i *tjeneste hos den skole-idé*, Grundtvig har sat ind iblandt os. Vi kan være sølle nok, og det vi i almindelighed udretter, kun lidt værd. Men så ofte vi ret inderligt søger at komme denne idé nær, da skal det nok mærkes, at den har hele livsvirkelighedens forunderlige magt over os. — Den vil jo også det samme som ethvert alvorligt menneske: den vil det *personlige livsfremme*. Den stiller personligheden frit blandt frivillige. Og her siger den: kun i samme grad, som du lever, som du arbejder på din egen udvikling, kun i samme grad dur dit arbejde.

Grundtvigs højskoletanke har derfor netop det samme ved sig som alle de største tanker i verden: den kan gøre os så forfærdende små, næsten slå os til jorden i følelsen af afstanden fra idealet. Men den kan også igen løfte os i følelsen af, at vi alle har del i den evige stræben.

Grundtvigs skole-idé — det er da *det personlige liv og dets vækst sat midt ind i skolestuen som oplysningsmiddel*. Derfor er denne idé også ofte så svær at tjene — derfor mislykkes det så ofte. Men lykkes det blot engang imellem at komme på højde med den, da udrettes der mere derved end ved mange års skoleslid af anden art.

Gud give, at højskolen altid må stå under denne idé's magt. Da skal den danske højskole også findes dér, hvor det bedste i folket værnes: det, der strømmer fra personligheden. Et sådant værn tiltrænges nu om dage hårdt.

CHR. CHRISTIANSEN

Forstanderskifte på Roskilde Højskole

Det er snart 27 år siden, AOF overtog Roskilde Højskole, og i denne periode har skolen haft tre forstandere. Vi står nu overfor det fjerde forstanderskifte omkring 1. august 1957.

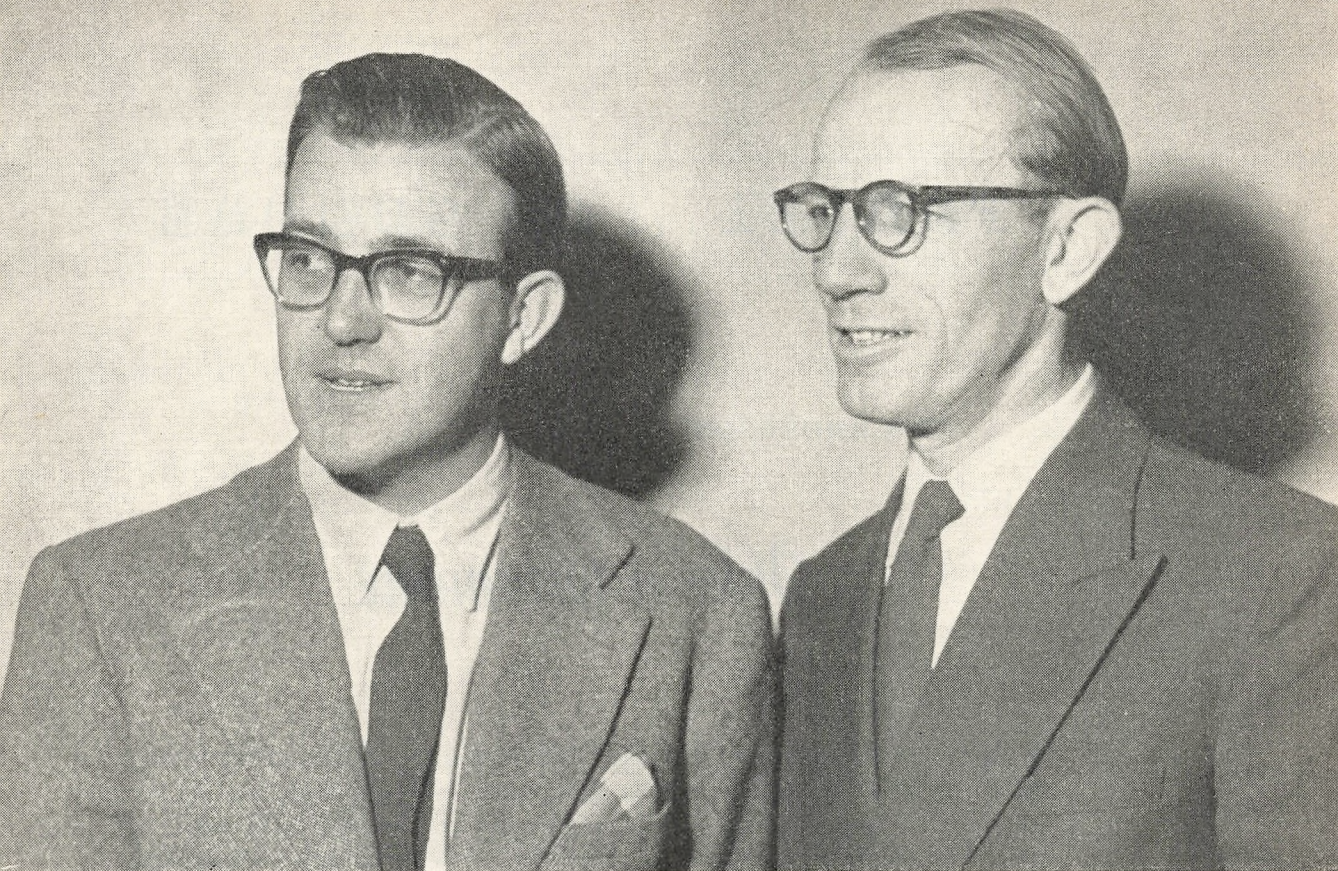
Forstander *K. B. Andersen* har ønsket at træde tilbage fra Roskilde Højskole og gå ind i det politiske arbejde. Valget den 14. maj har da også medført, at K.B. er blevet valgt som folketingsmand og kommer ind i det politiske arbejde, netop hvor så mange store og alvorlige problemer står på dagsordenen. Jeg vil ønske for K.B., at han må få lykke til i folketinget at bruge kræfterne til fremme og udvikling af de kulturelle problemer, som arbejderbevægelsen er så levende interesseret i.

Personlig vil jeg gerne takke K. B. Andersen og hans Grete for et herligt venskabeligt samarbejde gennem de 7 år. Vi har nok ført adskillige diskussioner i årenes løb — også ladet meningene brydes, men vi har i fællesskab samlet vore kræfter for at hævde og udbygge Roskilde Højskole. Det skal derfor slet ikke skjules, at jeg er meget ked af at »slippe taget« i Grete og K.B., men jeg bøjer mig for det gamle ord: Mands vilje er mands lov.

Derfor gode ønsker for fremtiden — for jer og hele familien.

* * *

Til Roskilde højskoles fjerde forstander under vort lederskab har den selv-
ejende institution Roskilde Højskole valgt direktør *Ib Koch-Olsen*. Jeg vil på
den samlede ledelses vegne byde Ib Koch-Olsen og hans kone, billedhugger Gud-
run Lauesen, hjerteligt velkommen. Gennem adskillige år har Ib Koch-Olsen vir-
ket indenfor folkeoplysningen både i AOF, på vore højskoler, i radiofonien og i
dansk film. Også på det skriftlige område har han udfoldet et virke af fortjenst-

Den kommende og den afgående.

fuld karakter. Det er min bestemte mening, at vort nye forstanderpar vil glide ind i vor højskoles arbejde og finde en betydningsfuld gerning, der sikkert vil forme sig som et alvorligt kald for dem, og som vil være af uvurderlig betydning for arbejderbevægelsens kulturelle bestræbelser.

Ib Koch-Olsen møder med fine forudsætninger for at føre Roskilde Højskoles gamle traditioner videre og for tillige at være med til at gennemføre nye fremskridt indenfor vort højskolearbejde.

Vi står overfor at skulle forme en helt ny Roskilde Højskole. Med støtte af De samvirkende Fagforbunds højskolefond skal vi nu i gang med realisationen af en moderne højskole. Her får Ib Koch-Olsen rige muligheder for at vise initiativ og foretagsomhed og at øve en personlig indsats, der kan skabe en mere effektiv kulturinstitution af meget vidtrækkende betydning. Jeg byder Gudrun Lauesen og Ib Koch-Olsen hjertelig velkommen til deres nye gerning og tilsiger dem bistand og samarbejde fra højskolens ledelse. *Hånden på værket, en stor fremtid ligger foran!*

Chr. Christiansen.

FARVEL... OG GODDAG

K. B. ANDERSEN

Ikke et testamente

Dette kan ifølge sagens natur ikke blive »en gammel højskolemands betragtninger på grundlag af et langt livs erfaring« — dertil er syv år et for kort spand af tid og jeg for ung — men selvfølgelig kan der være et og andet, jeg ikke vil finde det unaturligt at tage frem her i Arbejderhøjskolen i forbindelse med min forestående afgang fra Roskilde.

Der skal ikke være en takke-artikel. Den tak, der i høj grad er grund til at give udtryk for til forskellige sider, vil det være rimeligt at gemme til mere private lejligheder. Jeg vil dog ikke undlade her at takke for een ting: de gode arbejds-vilkår, skolens bestyrelse med Chr. Christiansen i spidsen har givet. Aldrig har der været tale om nogen form for indblanding eller direktiver med hensyn til, hvad der skulle undervises i, hvordan det skulle gøres, hvad der skulle siges, eller hvem der skulle sige det. Det har virkelig været et skolearbejde i fuldeste frihed. Dette forhold parret med den kendsgerning, at både vinterelever og sommerkursister altid var svært oplagte, når de blev præsenteret for andre synspunkter end de tilvante, at vi i vidunderlig grad var fri for folk, der følte sig som de åndeligt besiddende, der kom for at uddele deres milde gaver »oppefra« — denne åbenhed har det været en udelte fornøjelse at have som dagligt arbejdsgrundlag i de syv år.

Man hører af og til bekymrede røster, der mener, at højskolens tid er ved at være forbi — at den måske har gjort nytte »i sin tid«, men at den ikke rigtig svarer til dagen i dag. Mine erfaringer her har stærkt bekræftet den indstilling,

jeg havde på forhånd på dette punkt, nemlig: at der *i stigende grad* er brug for højskolen, således forstået, at jo mere udviklingen på alle områder — arbejde, uddannelse o.s.v. — går i retning af specialisering, desto mere nødvendigt er det, at der findes oaser for oplysning om og drøftelse af de problemer, vi skal tage stilling til *ikke* som specialister, men som mennesker med ansvar for vore medmennesker. Med den udvikling vi kender på alle samfundslivets områder, vil der derfor netop være et stigende behov for højskoler — det afgørende er så blot, om skolerne til enhver tid kan være på højde med situationen, d.v.s. finde sådanne former, at de kan nå de mange, der har brug for dem.

Efterhånden som kravene til tillidsmandsuddannelsen stiger, og ønsket om det industrielle demokrati ved siden af det politiske kommer stærkere og stærkere i forgrunden, vil også kravene til sommerens kursusvirksomhed stige. På dette felt har Esbjerg Højskole jo betydet et kraftigt skub fremad — og det er også denne kursusvirksomhed, der gør det helt nødvendigt med det nybyggeri, der nu forstås her i Roskilde, så der kan blive egnede rammer om denne del af skolens arbejde. Også her i Roskilde er der blevet taget nye opgaver op i forbindelse med sommervirksomheden. Jeg tænker f. eks. på det udenrigspolitiske kursus, som denne sommer vil finde sted for tredje gang. Danmark bliver mere og mere draget ind i internationalt samarbejde på mange felter, og dette samarbejde rejser spørgsmål, som vi alle må søge at tage stilling til. Derfor er det også rigtigt at sætte skoling i disse problemer på dagsordenen. Jeg tænker på de forhandlingsmøder for ledende fagforeningsfolk, der ligeledes i sommer afholdes for tredje gang — møder, hvor der i første række bliver lejlighed til helt åbne og frie debatter med ordførere fra andre dele af befolkningen. En af hovedbetingelserne for en fornuftig debat i et demokratisk samfund er evnen til at leve sig ind i den baggrund, hvoraf synspunkter, der er anderledes end ens egne, udspringer. Den dag, vi ikke kan råbe hinanden op, er demokratiets forudsætning borte. Disse forhandlingsmøder har i al beskedenhed været et led i arbejdet for at bevare og højne den fri debat. Endelig tænker jeg på familiekurserne, der nu må siges at være kommet helt over eksperimentstadiet og kommet for at blive. Skolen har gennem disse kurser knyttet forbindelse med nye kredse, og familiekurserne har i en tid, hvor praktiske forhold i det daglige ofte gør, at der ikke bliver så meget der er fælles for familielivet, været med til at give fælles oplevelser for mor, far og børn.

Hvad vinterens 6-måneders højskole angår, kan det på een måde siges, at alt er ved det gamle — og dog er det helt forkert. Selve *ideen* er den gamle: at holde skole *ikke* for en bestemt faglig uddannelses skyld (den kan fås så mange andre steder), *ikke* for en eksamens skyld (jeg kunne unde enhver undervisningsinteresseret, der ikke har prøvet det, at få lov at undervise unge, der kommer frivilligt

til en skole, som ikke i det daglige presses af eksamenskrav — hvornår kommer vi så langt, at det mere officielt anerkendes, at eksaminer og modenhed ikke behøver at følges ad?), *ikke* for en specialitets skyld. Men *formerne* må selvfølgelig stadig være underkastet revision, og — som det er naturligt på en skole for voksne (vor gennemsnitsalder om vinteren er 24—25 år) — denne revision må ske og er sket i nøje samarbejde med de skiftende elevhold. En hovedlinie i denne revision har været bestræbelsen for stadig at komme videre ad den vej, der betyder aktivisering af eleverne. Der er så meget i det moderne samfund, problemernes størrelse, organisationsapparatets velsmurthed og meget andet, der indbyder til at trække sig ind i sig selv, til at spille tilskuers behagelige, men lidet værdifulde rolle, at aktivisering må være en vigtig bestanddel af enhver form for voksenoplysning. At denne aktivisering må have et grundlag, hvis den ikke skal ende i det, der rammende er kaldt »udveksling af gensidig uvidenhed« er en klar ting. Der bliver stadig nok for læreren at bestille.

I forbindelse med omtalen af vinterskolen et lille hjertesuk angående uddannelsens demokratisering. For det første: det er stadig urimeligt vanskeligt for en del unge at klare en højskolevinter økonomisk. Statstilskuddet er i mange tilfælde for beskedent, og det er desværre ikke alle fagforbund, der i lige høj grad er interesserede i at give støtte til unge medlemmer, som vil på højskole. Jeg har intet imod, at de, der vil på skole, selv yder noget, tværtom. Men det er uheldigt, hvis vejen i for høj grad er spærret for den, der gerne vil på skole, men ikke selv kan klare udgifterne. For det andet: det er helt urimeligt vanskeligt for de unge, der efter en højskolevinter eventuelt får lyst til at tage en videre uddannelse op af en eller anden art. Det er *ikke* højskolens formål at give mod på en videre uddannelse. Men som naturligt er, oplever vi hver vinter elever, der kunne have lyst til at blive f. eks. lærere eller socialrådgivere. Og skal man starte på baggrund af den almindelige 7-årige folkeskole og en højskolevinter og uden penge, så er det ofte håbløst. Selv om selve uddannelsen er til at klare, er der jo også noget der hedder livets opretholdelse i studietiden. Der er meget langt igen, før uddannelsen her i landet er demokratiseret blot i nødtørftig grad. Og der går — for at tale i tidens slang — mange »intelligensreserver« tabt, indtil det forhold bliver bragt i orden.

Så meget om Roskildes egne problemer. Hvordan vurderes efter syv forstanderår Roskilde Højskoles forhold udadtil? Vi, der har vort arbejde her, kan glæde os over mange udtryk for interesse og lad mig blot bruge et så stærkt udtryk som hengivenhed for skolen i mange kredse landet over. Ikke mindst sommerkursernes tusinder af deltagere bidrager dertil. Uden denne baggrund kunne skolen simpelthen ikke eksistere. At deltage i oplysningsarbejde, der ikke om-

gående omsætter sig i penge eller grader, er desværre stadig for mange en så mærkværdig foreteelse, at der — for at »holde gryden i kog« — kræves et landsomfattende »agitatorkorps«, der af personlig erfaring ved, hvad de taler om. En skole som Roskilde kan ikke bestå som en »institution«, der giver undervisning og dermed færdig. Den må være et led i et levende fællesskab — sådan har vi fået mange udtryk for, at det er, og det er vi taknemlige for. Og så forholdet til den øvrige højskole landet over? Altså til den højskole, der kaldes den traditionelle eller oprindelige, eller hvad man nu vil, den grundtvigske, hvis elever stadig i overvejende grad kommer fra landbohjemmene. Vel, det sker, at vi fra den side møder noget i retning af en indstilling gående ud på, at de nu engang er »de rigtige«, og vi andre en slags efterligning, man gør klogt i at vogte sig for. Men det er nu mere og mere sjældent. Desværre kan man jo også i vore kredse møde lige så stærke udtryk for selvtilstrækkelighed ud fra en eller anden fornemmelse af, at vi er de eneste rigtige, og at tiden er løbet uhjælpeligt fra de andre. Begge indstillinger er lige tåbelige og urealistiske. Hvad der hen over de meningsforskelle, der selvfølgelig og heldigvis består de forskellige højskoler imellem, er virkelig grund til dels at glæde sig over og dels for vort vedkommende her på Roskilde at sige tak for, er den åbenhed, hvormed vi er blevet draget med ind i det praktiske samarbejde højskolerne imellem på forskellige felter. Man siger, at det sande demokrati skal kendes på dets hensyntagen til mindretallet. Herudfra kan jeg ud af egen erfaring bevidne demokratiet i den danske højskolebevægelse.

Og så blot til sidst een ting mer:

En oprigtig tak til vinterelever og sommerkursister gennem de syv år for en uhyre rig lærdom i det vanskeligste af alle fag, menneskekundskab. Syv års samliv på en højskole giver megen viden på det felt. Læremæssigt har disse år været de mest givende i min tilværelse. Min efterfølger her, Ib Koch-Olsen, har en gang formet det bevingede ord: »Man skal lære, så længe man har elever.« Jeg siger tak for lærdommen — og giver lærepladsen videre til ham.

K. B. Andersen.

— og så efterfølgeren

Udsigt fra Roskilde

Den som een gang har været på Roskilde højskole glemmer aldrig dette sted. Hvadenten han har været elev eller lærer, så har han resten af sit liv en bestandig mindelse i sindet, en fornemmelse i sjælen, en rodfast erindring om år, hvor livet var mere end existensen, hvor det blev levet og fornyet.

Og så vender man år efter tilbage til stedet. Fjorden den samme, høj himmel over skovene på den anden kyst, solnedgangen den samme. Landevejen bredere, rønnebærtræerne er fældet. Under krigen en stille vej, nu en larmende kæmpelarve af biler og knallerter. Engang brummede de tyske styrtkampflyvere, stukas, sølvglimtende højt i sommerhimmelen, nu tordner jetjagerne deroppe og pløjer deres kondensstriber som hvide furer i det blå.

Mod nord ligger det tidligere uberørte Risø, nu med det lange ståltårn og de lave bygninger, fremtiden, atomstationen. I det bløde bakkedrag ved vejen med kvindevalgrettens egetræ ligger en leverpostejfabrik. Mod syd stadig udsigten til domkirken. Hvad er højskolen i alt dette? Hvad er den i tiden? Det effektive, det smarte, nutidens teknik — det skønne, det himmelstræbende, sjælens væxt — hakkemad, kulturfabrik for folkeleverpostej, næring på dåser?

På vejen ud gjorde vi holdt ved et par kilder, som egnen er fuld af, og som byen har navn efter. Er højskolen ikke selv en kilde ved vejen, den lange, bugtede, bakkede og til tider tornede vej, som vi skal følge? Ved kilden hviler man sig, læsker sig. Fra dybe lag kommer det klare vand, køligt og forfriskende. Og vejen går videre. Over bjerge, gennem slugter — over vide sletter.

Op ad den lange bakke med den høje allé — og der ligger den røde borg. Er højskolen ikke en borg, en fæstning, en forpost i striden om mennesket og et

våbenkammer for menneskets egen strid? Kampen for menneskeværd kan føres herfra, og menneskerettighederne er de levende idéer og de høje mål, man får indsigt i og kæmper for. Bøndernes og arbejdernes kamp for anerkendelse og ligeberettigelse giver tilskyndelse til dagens gerning og kaster farve over morgendagens mål. Altid er der noget at kæmpe for.

Oppe under Odins evige ravne, fra udsigten, er højskolen snarere et tårn, et udkigstårn, hvorfra man ser landet ligge vidunderligt smukt, fra Himmelev kirke i øst, med bølgende marker og bakker, med fjorden og dens mangfoldighed af vige, bakkerne, brinkerne, brynene, hvor svanevinger synger i luften, hvor nattergalens sang når op, og hvor man er nærmere stjernerne. Hvorfra blikket går ud mod uendeligheden, og hvor himmelrummet sitrer af evige spørgsmål.

Her ligger haverne frodige og blomstrende, med mistbænke og drivhuse. Og nu er højskolen vel snarere en have, hvor planter sættes og sås, og hvor træer beskæres og blomster bringes til at gro. Hvor væxter får kraft og styrke, så de kan modstå og undgå hadefuldhed og misundelse, nævenyttighed og bagtalelse, sladder og ondskab. Hvor de hærdes til at holde ud. Hvor de lærer, at der er noget at gro af, lærer at gribe fat for at nå lyset, lærer at udfolde sig.

Eller måske er det snarere et væxthus, vi ser ind i? Hvor menneskepligterne er støtter for væxten. Hvad nytter det, man er kristen, pacifist, socialist, humanist, hvis man ikke kan give sin kone et nap med børnene? Og livet mennesker imellem kan være bitrere og mere hadfyldt, end man kan ane eller fatte. Mangen en arbejdsplads og mangt et hjem kan være som en ulmende vulkan. Små ord og umærkelige sideblikke kan være som dråber af livsfarlig gift. Menneskelig varme og menneskevenskab kan få det bedste i mennesket til at gro ...

Nu ringer den store klokke. Og tankerne går til smedjen med essen. Er højskolen en smedje, hvor ilden er hed, og hvor stål og flammer, ambolt og hammer mødes, så det gnistrer og gløder? Hårdt kan det være, og varmt kan det gå til. Menneskets karakter kan knækkes og smeltes, brydes og formes, trænes og smidiggøres og styrkes. Sjælens kræfter er langt større, end man ofte aner. Hærdes må den, uden forhærdelse. Der må træning til, om man vil. Ofte sker det i hjemmet, i skolen, i børneforeningen, i ungdomsorganisationen. Men for alvor bliver den først dannet i en modnere alder.

Højskolen er en skole. Men ikke i den betydning, som ordet skole har i dag. Derimod i den oprindelige betydning, hvor ordet »skole« i det gamle Grækenland betød fritid. En fri tid, hvor elever alene eller i indbyrdes samarbejde eller i samarbejde med lærerne, opdrager hinanden, drager hinanden opad. Uden examiner, uden lektieteterperi, uden selvherskerprincip. Den blev til i den tid, da folkestyret voxede frem for et hundredår siden. En borgerskole skulle den være. Men det hændte, at den blev til næsegrus forgudelse, verdensfjern efterplapren

og gold mytologi. Denne fare truer overalt højskolen, hvor man vil uniformere livssyn og idé, eller skabe en ensidig opfattelse af andre.

Borgerskolen, medborgerskolen, er stadig påkrævet. Ja, den er endnu mere påkrævet end før. Den kan give opdragelse til ansvar, en af de vigtigste opgaver for dansk folkeoplysning. I en tid, hvor folkestyret i stigende grad er et specialiststyre, er det betydningsfuldt, at den enkelte borger ikke bare bøjer sig i støvet, men beder om en forklaring, for specialister gør ofte tingene mere indviklede, end de er, og mere mystiske, end de ser ud til. Da folkestyret også er ved at udvikle sig til embedsmandsstyre, er det livsvigtigt, at den almindelige borger har øjnene åbne for den fare for folkestyret, der ligger i, at bureaukratiets magt stadig voxer. Det gælder overalt, også i organisationslivet, og en af grundene er, at menneskene gerne frasiger sig ansvar og bøjer sig for en autoritet.

Og ulysten til at tage et ansvar er en af de værste mangler hos mennesket. Den fører til, at vigtige sider af karakteren underudvikles eller hensygnes. Højskolen kan hjælpe til at fremelske ansvarsfølelse.

Mod syd er domkirkens skønne dobbeltspir mod himlen. Kan vi skabe lige så skønne bygværker? Er højskolen en åndelig og verdslig magtfaktor? Den er på mange måder et kraftcentrum. Og på en måde har højskolerne været knyttet til magtfaktorer i samfundet. Andelsbevægelsen, bondebevægelsen, arbejderbevægelsen. I dag er *magten* et brændende problem for folkestyret. Højskolen må lære sine elever om magtens indhold og former. Om organisationernes betydning og hvilke farer, der truer dem. Arbejderbevægelsens egen udvikling er et eventyr, der må betage den, som selv er knyttet til denne bevægelses liv. Men også for ham må eventyret om de danske bønders rejsning give løftelse. De manges magt blev styrkelse også for den enkelte.

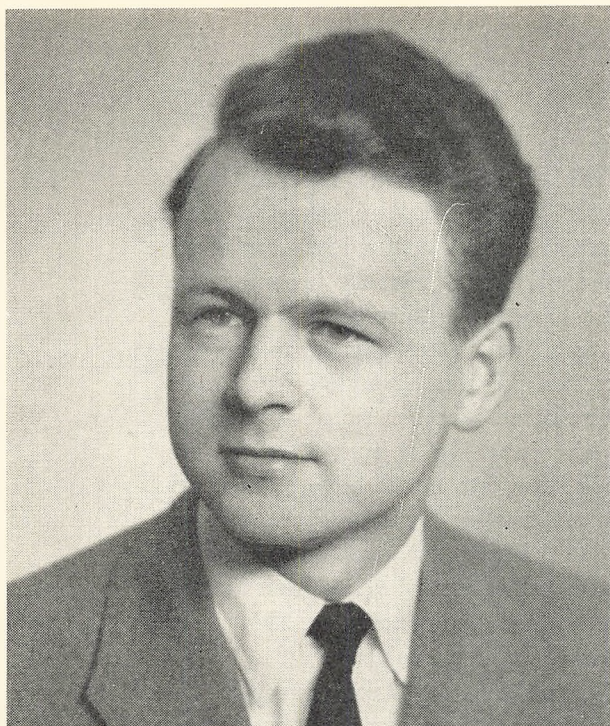
Folkestyrets fremtid afhænger af magt. Af den magt vi selv kan give det, af den magt det støtter sig på. Vi har set, hvordan rå magt kan omstyrte et folkestyre. Og vi har selv fra besættelsen set, at den inderste front, den sidste forsvarslinje, er menneskets sind. Det må vi styrke. Der er ikke beskåret os nogen fremtid, hvis det, vi hænger ved med vore hjerterødder, kun er et folkestyre i formen, med et magtkoldt bureaukrati som den inderste hårde kerne. Til syvende og sidst er det enkelte menneske den allerstørste magt, og det kan udvikle sin evne og sin kraft til at gå op imod uretten. Hver eneste dag sker der overgreb mod den enkelte, i en familie hvor et barn tyranniseres, i en administration hvor demokratiets diktator udnytter sin magt, i et ægteskab hvor kvinden kues. Det er en bitter lod at regeres af mennesker med kolde sind og med skidt karakter. »At dø af hunger er for intet at regne mod dette, at skade sin karakter,« siger kineserne. Mange sjæle dør af isnende magtstræb, mennesker sælger sig selv eller lader sig købe.

Inde over Roskilde ligger røgen fra fabrikker, atomstationen rejser sit lange spyd mod det blå, leverpostejfabrikken kryber sammen i dalningen mod nord. Er højskolen en fabrik? Nej, men den søges af mennesker, for hvem fabrikken er det daglige liv. Derfor må højskolen være virkelighedsnær. Og den må lægge vægt på de problemer og interessefelter, der i dag er arbejderens. Driftsøkonomi og samfundskundskab, samarbejdsudvalg og tillidsmandsproblemer, automation og faglig ret, alt sammen livsvigtige felter, den politiske og faglige front, hvor fremskridtene er nået, og hvor nye resultater skabes. Men i sit sigte er højskolen, og må være, en fri medborgerskole. Også fri i sin idé og sit livssyn. Og den må henvende sig til det enkelte menneske, der løber fare for at blive et nummer i den tekniske udvikling, vi er inde i. Heldigvis har den danske fagbevægelse og arbejderens oplysningsbevægelse forstået dette. Højskolen er på dagsordenen i højere grad end før. At oplysningsvirksomhed er blevet en levende kraft i arbejderbevægelsen, har været den sidste menneskealders rigeste erobring. Men stadig arbejdes der på at skabe en fastere højskoletradition hos arbejderne.

Og så alligevel vender blikket tilbage til domkirken. Og tanken springer igen. Er højskolen ikke på en måde et kloster? Et sted, hvor der skal være tid til fordybelse og eftertanke? Måske foregår der allermest i et menneske, når det ikke er beskæftiget. Der dukker erfaringer op, som man har glemt, erindringer skyder frem, afblegede og glemte, oplevelser, dystre, bitre og lykkelige, mørke og lyse minder, tanker om mennesker vi kender, ord fra mennesker vi har mistet. Det at lære er jo at høre et andet menneskes stemme i sindet. Og vi får nyt lys over vort eget og andres liv. Et liv uden selvransagelse er ikke værd at leve, sagde Sokrates. Alene det at vi bestræber os på at blive mennesker, at det rører sig inde i os, at vi holder samvittigheden levende, er med til at føre verden frem...

Vi spredtes for alle vinde. Verden tog os, hvirvlede os ud mod alle verdenshjørner. Ingen undgik prøvelser og kampe. Nogle bukkede under, andre blev knækket, nogle blev mærket for livet, andre udholdt kampen. Alle huskede de højskolen og livet sammen med de andre, med kammerater, medhjælpere, vejledere. Håb de fik, oplevelser der lå i sindet, ting de havde lært, et digt de havde læst, en strofe de hørte, en udsigt, et blik, en opmuntring. Højskolen gav en åbenhed for alt liv, styrke måske, kraft, selverkendelse, måske en håbløs stræben, måske også håbløshed. Men dog næsten altid håbet, en følelse af egne kræfter, trods alt. Liv der kom i gang, den evige bestræbelse. Lyssyn, glæde ved livet, munterhed, ukuelighed i det fagre spil: freden der altid er, kampen som aldrig hører op. Her drejer Odins ravne, tanken og mindet, heroppe hvor vi har udsigten, der får tankerne på langfart og minderne til at tale...

Ib Koch-Olsen.

Bent Jensen er den sidst tilkomne af vore højskolelærere. Derfor skal hans billede »i avisen« ved hans første bidrag til elevskriftet.

BENT JENSEN

Tilfældighed eller organisation?

»Så går vi over til dagsordenens punkt 4. Det er valg til bestyrelsen. Der er foreslået genvalg. Er der andre forslag? Det lader ikke til at være tilfældet. De er valgt!«

Ja, og de er valgt for 17. gang.

Bagefter sidder bestyrelsen samlet ved smørrebrødet og kommer tilbage til det emne, de næsten altid diskuterer efter generalforsamlingen:

»Hvorfor kommer vore unge medlemmer ikke til generalforsamlingen? Det kunne nu være rart at få noget frisk blod ind i bestyrelsen. — Hvad skal der ske med fremtiden, når ungdommen ikke interesserer sig for foreningen? — Ja, fremtiden — vi andre må jo også gå af engang, og der skal være nogen til at fortsætte arbejdet. Det er nu ikke, som da vi var unge, nu interesserer de unge sig

kun for rock and roll og deres knallerter!« Klageråbene fortsætter, men bliver det til andet end grædekonesnak over ungdommens svigtende interesse?

Vi må konstatere — ikke mindst på baggrund af det sidste valg — at vi mangler et virkelig effektivt ungdomsarbejde, såvel fagligt som politisk, som kunne skabe den fornyelse og inspiration, der mangler. Dette kunne medvirke til et positivt oplysningsarbejde blandt de unge lønmodtagere — få dem interesseret i samfundets anliggender og for de problemer, fremtiden vil skabe for dem.

For at få dette rettet må to ting ændres i ungdomsarbejdet. Den alt for snævre mål-sætning og den katastrofale mangel på kvalificerede ledere.

Der er i dag stor konkurrence om ungdommen, både fra forlystelseslivet, sportsklubberne, ungdomsklubberne og andre ungdomsforeninger — og det må vi gøre os klart, når vi vil forsøge at få fat i ungdommen.

Det farlige ligger i, at forlystelsesindustrien og underholdningspressen skal få overvægten og skabe småborgerlige individer, som ikke føler nogen solidaritet med deres ligestillede. For os gælder det om at få de unge til at forstå fællesskabets idé, og ikke efterlade dem i det almindelige race efter avancement, hvor de føler sig udenfor fællesskabet og kun tænker på personlig prestige, personlig gevinst, og i forhold til deres medmennesker bliver egoister.

Men de unge har et naturligt — ikke altid erkendt — behov for at udfolde sig, få kontakt med andre unge, føle et kammeratskab og et fællesskab og i det hele taget have noget at interessere sig for udover deres eget lille »jeg«.

Hvis de unge bliver overladt til sig selv, eller de har nok i sig selv, er faren stor for, at de bliver fagligt og politisk uinteresserede, hvilket medfører, at de råt sluger alle flokklær og bliver sløve overfor samfundsspørgsmål og ikke gider komme til deres generalforsamlinger. Dette indebærer samtidig en risiko for, at det bliver ganske få i en forening der har magten, og de kan faktisk egenrådigt herske, uden nogen blander sig i det. Man mangler den aktivt interesserede skare —, og uden den bliver der ingen kontakt nedefter til de menige medlemmer. Det kan desværre udvikle »småkonger« og »pampere«, der ikke længere forstår, at det er ideen og ikke personen der kommer i første række.

Hele den faglige og politiske kamp har været en kamp for at komme den unaturlige »hvad-rager-det-mig-mentalitet« til livs. Men er det lykkedes?

Ja, overfor en række ældre fra 30'ernes dage. Men forstår ungdommen det i dag?

Den første betingelse for at åbne de unges øjne for samfundsspørgsmål er at lade dem dyrke deres nærmeste interesser i fællesskab

med andre. Ved at give de unge en håndsrækning på områder, som man ved første øjekast betragter som sagen uvedkommende, forebygger man jo netop deres flugt fra fællesskabet, deres modvilje mod at engagere sig, deres vægring mod at påtage sig et ansvar og deres ligegyldighed overfor samfundsspørgsmål.

En bredere anlagt indsats vil give langt bedre resultater end de mange tomme stole-rækker under den nuværende alt for snævre målsætning.

Vi har altid troet på, at et forbedret milieu ville skabe lykkeligere mennesker. Troen herpå er ikke forkert, selvom vi har lidt skuffelser. Vi har bare i ungdomsopdragelsen overset det vigtigste af det hele, at når de materielle behov var dækkede, hørte der også andre ting med. Vil vi derfor i kontakt med ungdommen, må vi beskæftige os med de ting, der idag er ungdommens hverdag, og vi må som følge deraf have et langt bredere sigte i ungdomsarbejdet end tidligere.

Mange ældre ledere har indset vigtigheden af at få ungdommen med i foreningsarbejdet og har fået sat sving i deres ungdomsafdelinger. Men desværre findes der et langt større antal foreningsledere, der ikke har indset betydningen heraf og kun negativt beklager sig uden at røre en lillefinger for at få fat i de unge.

Den fornyelse, der er brug for i foreningslivet, bør komme fra de unge, der har været med i et ungdomsarbejde, idet det viser sig, de er de bedst egnede. Derfor skal man så tidligt som muligt drage dem med i arbejdet, give dem tillid, for derved vokser deres ansvarsfølelse.

Iøvrigt står der jo ikke i nogen foreningslove, at en formand skal blive siddende, til han kan fejre sit 40. års jubilæum og få overrakt sin laurbærkrans..... den kunne jo godt være blevet lidt falmet.

Men hvordan får man fat i unge ledere — og her må understreges: *kvalificerede* ledere, der kan danne en større, stabilere og bedre

uddannet ungdomslederstab til at tage sig af ungdomsarbejdet?

Alle unge får i dag indterpet, at de skal dygtiggøre og atter dygtiggøre sig for at være med i kapløbet i konkurrencesamfundet om at nå så højt op på den sociale stige som muligt. Presset på det private arbejdsmarked er større end tidligere, og betingelserne er skruet i vejret. Derfor har mange unge, der var velgennede som ledere, måttet springe fra et ungdomsarbejde for at tage videregående uddannelse indenfor deres virksomhed.

Alt for ofte er det rene tilfældigheder der afgør, hvem der bliver formand for en forening, hvem der bliver tillidsmand på arbejdspladsen o. s. v.

Der kræves mange ting for at være velegner som leder, og heldigvis er der mange der er i besiddelse af disse evner, bare de får mulighed for at blive frigjort under de rigtige arbejdsforhold. De skal kunne holde deres egen person i baggrunden — være tolerante — kunne få folk til at samarbejde — have en naturlig myndighed, uden at få storhedsvanvid — kunne handle praktisk uden at tabe målet af syne — være rolige og beherskede — have overblik — kunne gå 100 % ind for sagen og samtidig kunne arbejde som et led i en større helhed, og må endelig normalt give afkald på de fritidsinteresser, de havde før.

Man uddanner ungdomsledere til idræt, religiøst ungdomsarbejde, ungdomsklubber o. n. m. Hvorfor uddanner man ikke ungdomsledere til foreningsarbejde mere rationelt og effektivt?

Det er dog i et demokratisk samfund lige så vigtigt, at man har dygtige ledere i foreningsarbejdet til at opdrage ungdommen til selvstændige og frie mennesker, som kan danne deres egen mening, træffe et valg, tage et ansvar og øve den saglige kritik, som er særdeles påkrævet for at forhindre, at det hele stivner i klischeer og døde former.

Her kommer vore højskoler ind i billedet. Nu har man på Esbjergs 6 måneders vinter-

skole tilrettelagt en speciel undervisningslinie, der tager sigte på at dygtiggøre ungdomsledere til ungdomsarbejdet.

Der kræves nu større dygtighed og videre perspektiv for at være leder end tidligere, og derfor vil et højskoleophold være den bedste form.

Gennem praktiske øvelser får man her lejlighed til at sætte sig ind i så vigtige ting som tilrettelægning og planlægning og anvendelse af de ny aktiviserende oplysnings- og mødeformer, hvor emnerne bliver lagt ud til diskussion i små grupper. Man kan få øvelse i at anvende de nye tekniske hjælpemidler såsom båndoptagere, billedbånd, film o. s. v. Men det er jo ikke nok at kunne lede et møde, man må også have kendskab til den sag, man arbejder med. Der undervises f. eks. i ungdomsspørgsmål, sociologi, arbejdspladsens problemer, fagforeningskundskab og arbejdsret. Faget samfundkundskab er vidtspændende, og her kan de unge få inspiration og fremsyn. Det kræver organisation at forbedre samfundet, men uden inspiration forkalker organisationerne.

Jeg tror, at højskolen vil kunne være med til at give denne inspiration, både ved at eleverne møder kammeratskabet og »højskoleånden«, og ved at de får mulighed for og tid til at hæve blikket fra det daglige arbejde og beskæftige sig med målsætningen.

Her har højskolen en stor opgave overfor ungdommen, nemlig ikke alene at give den enkelte mulighed for personlig udvikling, men også at uddanne unge til at give deres viden og indsigt videre gennem et bredt og moderne anlagt ungdomsarbejde. Og det vil være til gavn for ungdomsarbejdet, hvis foreningerne kunne afse nogle af deres ledere, så længe et højskoleophold varer.

Skal vi overlade lederuddannelsen til tilfældighederne, eller skal vi tage udfordringen op og kombinere de frie kræfters spil med den skoling og dygtiggørelse, som i så høj grad er påkrævet, og slå bro fra 30'ernes idealisme til nutidsungdommens realitetsbetonede hverdag?

Bent Jensen.

EBBE MUNK

Efter- lignerne

Det er ikke blot eleverne, der er på højskole. Det hænder også læreren, at han oplever glimtet, hvor en sandhed bliver virkelig. — Vi gennemgår bogen »Amerika skifter Ansigt« af *Frederick Lewis Allen*. Dens hovedsynspunkt er, at klasseforskellene i USA er ved at udviskes. Masseproduktionen har udjævnet de økonomiske skel, og de andre klasseforskelle, forskelle i vaner, uddannelse, sprogbrug, magt udviskes også, hævder forfatteren. De fleste amerikanere går nu i skole til deres 18. år. Det bidrager til at give dem

alle samme kulturgrundlag. Og så kommer Allen med sit trumfkort: Fjernsynet og filmen udvisker de *kulturelle* klasseforskelle! Han fremhæver et fjernsynsægtepar, en amerikansk familien Hansen, hvis udsendelser rundkastes over en meget stor del af fjernsynsnettet. Parret danner i høj grad forbillede for seerne. Dets måde at tale og opføre sig på efterlignes i farmerens, forretningsmandens, automobilarbejderens og millionærens hjem.

Indtil da har man kunnet følge forfatteren i hans optimisme. Men netop hans trumf må slå en gammel socialist ud. For det var jo ikke på den måde, man havde tænkt sig det klasseløse samfund: at vi alle skal være ens. Så kommer glimtet. *Det er vi heller ikke!* Det er løgn, at alle disse efterlignere af film- og fjernsynstjerner er ens. De unge Marlon Brando'er i læderjakker, med optrukne skuldre, frygtindgydende styrthjelme og farligt tyggende kæber, de er jo ikke sådan. Men

de tør ikke være sig selv med deres usikkerhed, generthed, trang til åbenhed, med deres store forventninger og mange forskelligheder. De tør ikke være sig selv bekendt. De trænger til at frigøres.

Det var det ord *frigørelse*, et nøgleord i Esbjerg Højskoles program, der blev belyst ved glimtet. Ordet siger ikke noget i sig selv. Det får først mening, når man spørger, hvad man skal frigøres *fra*, og hvad man skal frigøres *til*. Vi skal frigøres til at være os selv og være os selv bekendt. Men hvad skal vi frigøres fra? Hvorfor tør vi ikke være os selv? Fordi vi er bange for ikke at blive akcepterede, sådan som vi er. For at blive godkendt af omgivelserne spiller vi de roller, de tildeler os, og især de roller, autoriteterne forventer af os.

Autoriteterne? Det er først far og mor. Lille Peter erfarer hurtigt, at han må spille de roller, de har tildelt ham, hvis han vil bevare deres kærlighed. Far vil måske have en rask dreng, og mor en lille, kælen engel. Peter gør, hvad han kan for ikke at falde ud af rollerne. Det er livsnødvendigt for ham, selv om det er svært at være en rask dreng, når man faktisk kun er lille Peter.

Peter får flere autoriteter at indstille sig efter end forældrene. Han får at vide, at der er en overfar, Gudfader, og hans øjne hviler altid på ham, også selv om han kryber ind under sengen. Der er mange øjne, der hviler på Peter, og han vænner sig efterhånden til at skele til, hvad øjnene venter af ham, i stedet for at gå lige til sagen og klare den på den måde, han selv finder bedst.

Peter kommer i skole, og ved katederet er der et nyt par øjne at indstille sig på. Han får en stil om »Vore kyster«. »Vort land er rigt på kyster,« skriver han. Det lyder voksent og fint. Så bider han i penneskafter for at finde de rigtige klicheer at fortsætte med.

Peter er en flink dreng, som kammeraterne kan lide, fordi han hvisker til dem i timerne. Så sker der en katastrofe. Peters forældre flytter, og han må skifte skole. For Peter er det lige så stor en omvæltning, som hvis de var flyttet til Australien. Han er meget nervøs. Han passerer en skolegård med legende børn, det er altså frikvarter. Inspektøren viser ham op i klassen. Peter bevæger sig baglæns ind i klasselokalet, mens han bukker ivrigt for den sig fjernende inspektør. Så lyder der et latterbrøl. Klasseværelset er ikke tomt. Der er time. Det var de små, der havde frikvarter. Peter vender sig og bukker for læreren. Han er komplet forvirret. Hver gang han åbner munden, lyder der et nyt latterbrøl. Allerede i frikvarteret har han fået det navn, han skal bære resten af skoletiden: Fjolle! Klassen har tildelt ham en rolle, og den må han spille, hvis han vil accepteres. Peter går op i rollen som klasseklavn. Det går ud over karaktererne. Det er vigtigere at blive akcepteret af kammeraterne end af læreren.

Trods alt får Peter sin realeksamen. Med store forventninger træder han ud i livet og ind på et kontor. Og bliver skuffet. For det er skolen om igen. Læreren

kateder er erstattet med fuldmægtig Jensens skrivebord, og i stedet for inspektøren fungerer kontorchef Gyldengren, tidligere Hansen. Ikke mærkeligt, at Peter falder helt tilbage til skoletidens mønster. Han påhører koryfæerne med små beredvillige buk og et fåret smil. Hvis han havde haft en hale, ville han logre med den. »Satans osse,« siger det inde i ham, »bliver du aldrig voksen?« For Peter bryder sig ikke om at være skoledreng, han kan bare ikke lade være, så snart han bliver stillet over for noget, der ligner en autoritet. Nej, så vil han hellere være Marlon Brando og være farlig og slå igen i sin fritid! Den mulighed slet og ret at være sig selv falder ham ikke ind, for der er jo ingen der regner med ham.

Efterhånden som Peter bliver ældre i gårde, får han mere betroet arbejde. Men det afgørende for ham er stadig ikke, hvad opgaven kræver, men hvordan »øjet« ønsker den løst. Det må han gætte sig til, for fuldmægtig Jensen giver ikke megen instruktion. Derimod nyder han at sidde med de underordnedes udkast og stryge et ord hist og tilføje et ord her. Det gør det ikke lettere for Peter, at han også har arbejde for Gyldengren. Han forventer arbejdet udført efter et helt andet mønster end Jensen. Gyldengren vil f. eks. have underskrevet med »ærbødigt«, medens Jensen vil have »med højagtelse«.

Resten af historien om Peter er næsten for banal at fortælle. Han er jo et normalt menneske og derfor også udstyret med et højest generende seksualliv. Derfor træffer han en pige. Hun vil giftes. Det er hendes to bedste veninder lige blevet, så nu må det være på tide. Inden længe forventes det af Peter, at han gifter sig. Peter bliver ikke alene gift. Han får også en svigermor. Hun dukker op med meget bestemte forventninger om, hvordan datteren skal føre sit hus. Det bliver til undertrykt krampegråd om aftenen i sovekammeret, og Peter prøver at trøste og ønsker, at han var Marlon Brando. Så ville han smide svigermekanikken ud. Men stillet over for hendes autoritet ved morgenbordet er han uhjælpeligt skoledreng. Fåret, smilende.

Og dog bliver Peter selv autoritet! Fuldmægtig Jensen dør, og Peter indtager hans plads. Når unge Hansen kommer med en skrivelse, streger Peter et ord hist og tilføjer et ord her. Unge Hansen bukker fåret, smilende, når Peter taler til ham. Det er pokker ikke ubehageligt. Når unge Hansen sidder og venter på at komme ind til Peter, forestiller han sig somme tider, at han har en revolver. Så ville han knalde den lampe — pling! — og den og den, og gennem glas døren ville han knalde kuplen over fuldmægtig Petersen. Han forestiller sig, hvordan skårene rasler ned over Peters skaldepande. — —

Det foregående er et groft opridset eksempel. I litteraturen vil man finde tusindvis af variationer over det samme tema: mennesket, der forkrøbles under autoriteternes og den offentlige menings tryk.

I *Mogens Klitgårds* blændende morsomme roman fra Napoleonskrigenes Dan-

mark, »De røde fjer«, er hovedpersonen en Peter, der frigør sig. Huslærer Sivertsen er med sine 21 år et barn, der gerne vil gøre et godt indtryk på de voksne. Han bliver takket være sin evige imødekommenhed indviklet i politiske intriger. To gange kastes han i fængsel. Da bliver han endelig så gal i hovedet, at han er ligeglad med, hvad de store forventer af ham, men i stedet går han lige til sagen. Da viser det sig, at han kan klare den på en måde, der aftvinger de store respekt. Men han er nu en gang blevet ligeglad med dem og går sin vej. Bogen slutter med, at han ligger ved en dam og lader sommeren gennemstrømme sig.

Henrik Ibsen har i skuespillet »Et Dukkehjem« (1879) skildret en kvindes forsøg på at frigøre sig. Hovedpersonen Nora er, skønt mor til tre børn, selv et barn. På barnlig vis har hun dannet sig et romantisk billede af sin mand. Hun vækkes ved et chok. I farens stund ser hun manden, som han er og hele tiden har været, i al hans lurvede småborgerlighed. De har et opgør. Det er faderens og mandens skyld, at hun ikke er blevet voksen. De har behandlet hende som et barn, som en dukke. Hendes hjem har været et dukkehjem. Hun går fra mand og børn for at finde sig selv og blive voksen. Hvordan skal hun kunne opdrage sine børn, når hun selv er et barn? Der gives ikke meget håb om, at hun skal vende tilbage. »Da skulle det vidunderlige ske ... at vi begge forvandlede ... så at vort samliv blev til et ægteskab.«

Vi skal frigøres til at være os selv, *d.v.s. til personlig udvikling!* Noras personlige udvikling var standset på et barnligt trin, fordi hun ikke blev akcepteret som et ligeværdigt menneske. Det samme gjaldt Peter og Sivertsen. De var personligt underudviklede. Vi er så bekymrede for de underudviklede lande. Der var grund til at bekymre sig lige så meget for de titusinder af underudviklede mennesker, der skabes af de såkaldte civiliserede samfund med deres indskrænkede småborger- og stræbermoral.

For at blive akcepteret af »øjet« måtte Peter spille sine roller. En af autoriteterne omtalte vi ikke: den tusindøjede offentlige mening, som bl. a. repræsenteres af naboerne, kollegerne, omgangskredsen og kundekredsen. Du skal være som vi andre, lyder denne autoritets første bud. Det understøttes af den moderne reklame med gode salgsresultater: Keep up with the Jones! (Hold dig på højde med naboen!) lyder et amerikansk reklameslogan. Det andet bud lyder: Hvis du lige som vi andre vil bryde den offentlige moral, må det ske i dølgsmål. Der står magtmidler bag den offentlige mening, nemlig udstødelsen fra fællesskabet. Men den er nådig. Hvis man står offentligt frem og skammer sig, kan man blive genindlemmet. Derved styrkes tilmed den offentlige moral. *Karin Boye* har i »Kalloccain« skildret en fremtidsstat, hvor et fjernsynsøje hviler på alle borgere. Tilstanden er ikke så fremmed for den som i en stationsby i et såkaldt demokratisk land føler den offentlige menings flueblink hvile på sig.

Den offentlige mening og den offentlige moral, det var det tusindøjede uhyre, forfatterne fra det litterære gennembrud i 1870'erne så ind i. Frigørelsen fra dette diktatur blev hovedmålet for de store individualister. De bøger, de skrev, blev udviklingsromaner. *I. P. Jacobsen* stillede opgaven således: En tro skildring af et eller flere menneskers kamp for tilværelsen, således forstået: en kamp mod det, der er til *for at være til på sin egen måde*. Det er måske grunden til, at den eneste vej til selvstændighed for den tids individualister var ensomheden, hvor de uforstyrret kunne gruble over sig selv og tilværelsens problemer. Jævnfør f. eks. *Henrik Pontoppidans* Lykkeper, der søger sig selv i ensomheden som vejassistent i Vestjylland. Men at søge ensomheden er ikke en løsning, kun en flugt (og der venter ivotrigt kun depressionen). Det som virkelig betyder noget for os er andre mennesker. Det er i forholdet til dem vor lykke og ulykke ligger. *Jakob Knudsen*, som var en konservativ, men dybt oprindelig natur, udtrykker det således, at et menneske finder kun sig selv og er sig selv kun i hengivelsen til en anden. Først i de øjeblikke, hvor man glemmer sig selv, er man helt sig selv.

Men hvordan kunne nu Peter være blevet frigjort? Forældrene skulle have interesseret sig for, hvem han var, og hvad han kunne udvikle sig til. De skulle have holdt af Peter selv lige så betingelsesløst, som han holdt af dem. Men de ville kun akceptere ham, når han svarede til deres forestillinger om en rask dreng og en kælen engel. Tilsvarende skulle læreren have interesseret sig for hvem og hvad drengen Peter selv var, i stedet for at prøve at få ham til at tænke som en skolebog. Peter er underudviklet. De kilder, der springer af lyst, er udtørrede. Man skulle have overladt ham et ansvar indenfor områder, han kunne magte. Så ville han have fået selvtillid. Demokratisk opdragelse, undervisning og arbejdsledelse, det er, hvad der især skal til for at frigøre menneskene. Folk af den gamle skole forveksler demokratisk opdragelse med ingen opdragelse. Det er lige så tåbeligt, som at kalde demokratisk statsstyre for intet styre i modsætning til diktaturet.

Er der noget håb for den voksne Peter, eller kan først næste generation blive mere frigjort? Den voksne Peter møder du på arbejdspladsen, i omgangskredsen, i foreningen. Du bestemmer, om han skal blive mere frigjort. Du bestemmer også om din kone og dine børn skal blive mere frigjorte. Hvis du virkelig møder dem som ligeværdige kammerater vil det ske, og *da vil du også selv frigøres!*

Højskolen skulle være en skole for personlig udvikling. Hvis det som er skrevet i det foregående har sin rigtighed, kan den kun blive det, hvis lærerne akcepterer eleverne fuldt og helt, og ikke blot deres åndelige interesser. De må møde dem som kammerater, der har den samme frihed som de selv — selvfølgelig under et ansvar, som bliver gjort gældende, hvis den misbruges, ellers ville det være sødsuppehumanisme. Det virker også frigørende på lærerne, når de kan

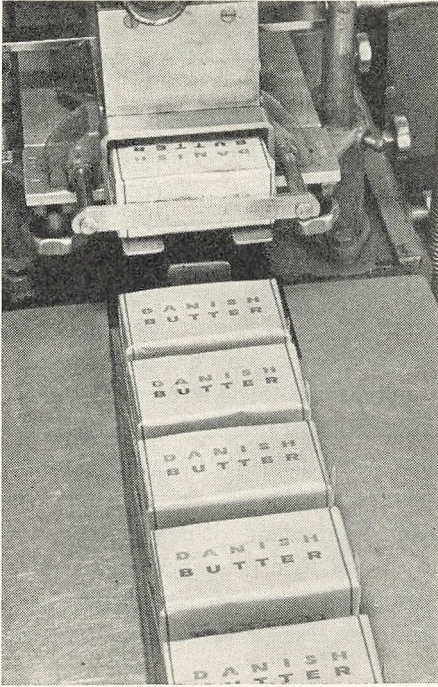
møde eleverne som kammerater uden at skulle iføre sig nogen lærerværdighed. At eleverne bliver akcepteret som voksne, ligeværdige mennesker virker mere befordrende på den personlige udvikling end flere kilometer foredrag om litteraturens stormænd.

Den åndelige uniformering kan komme af politisk tvang som i diktaturstaterne, og af moralsk tvang og efterligning som i demokratierne. Når vi efterligner og pynter os med lånte fjer, er det fordi vi ikke tør være os selv bekendt. Hvis alle blev akcepteret som ligeværdige — et uopnåeligt ideal, som vi enten kan nærme os eller fjerne os fra — ville man ikke have grund til at ligne andre end sig selv. *Hvad* vi efterligner, afhænger af den kreds, vi kommer i. Nogle efterligner filmstjerner. Andre efterligner fortiden og behager sig i historiske optog og folkedanse. På Esbjerg Torv er posthus, bank og rådhus bygget som en blanding af gotiske kirker og ridderborge. De er omgivet af imiteret renaissance og muremesterbarok. Men den ny bydel, hvor højskolen ligger, har fået sit eget ansigt med moderne bygninger, der i skønhed næsten kan måle sig med de store, forunderligt lette olieholdere ved havnen. Byen er ved at ligne sig selv.

De sociale skel har i høj grad lagt sig i vejen for menneskenes personlige frigørelse. Det er ikke blot økonomisk, men også personlig frigørelse de undertrykte befolkningsklasser har søgt under deres fremmarsch. *Viggo Hørup* havde blik herfor under bøndernes politiske rejsning. De skulle befries for deres mindreværdsfølelse overfor de nationalliberale godsejere og akademikere. Med dette formål anlagde Hørup sin skribentvirksomhed på systematisk at gøre den nationalliberale overklasse til grin. Det lykkedes for ham. For *Karl Marx* var arbejderens personlige frigørelse det yderste mål, og det samme gjaldt for mange af pionererne i arbejderbevægelsen. Med organisationen bag sig kunne arbejderens ranke ryggen. Arbejdet henimod det industrielle demokrati sigter lige præcis mod den personlige udfoldelse og frigørelse.

Det er en almindelig udbredt misforståelse, at vi »er ankommet«. Man kan høre arbejderførere udtale med begejstring i stemmen, at nu kan man ikke længere se forskel på arbejderens og velhaverens, når man møder dem i toget. Det var da et sørgeligt resultat. Nej, vi er ikke ankommet, med mindre det er det småborgerlige samfund, man har løst billet til. Vi er stadig meget langt fra frigørelsen. Den er både et personligt og et organisatorisk anliggende. I hverdagens samfund, i familien, skolen, foreningen, omgangskredsen og på arbejdspladsen er den demokratiske livsform langt fra slået igennem endnu. Man klager over, at der ikke er noget for ungdommen at slås for og begejstres for. Det er der i høj grad. Vor grundlov er mere end 100 år gammel. Men i hverdagens samfund er det stadig revolutionært at være demokrat!

Ebbe Munk.

ROBERT PEDERSEN

FRA

drømmenes rige

TIL

realiteternes land

Hvor skal man i grunden finde forklaringen på den uomstødelige kendsgerning, at arbejderbevægelsen, der i sin barndom på ideernes luftige grund skabte begejstring for nedbrydelsen af alle skranker til opretholdelse af nationalstaten, ikke just har spillet nogen dominerende rolle i efterkrigsårenes virkeliggørelse af det mellemfolkelige samarbejde? Ganske vist har enkeltpersoner, såsom *Trygve Lie*, *Paul Henri Spaak*, *Guy Mollet* o. a. i kraft af deres positioner og ideer været med til at tegne dele af det mønster, som internationalt samarbejde i dag udviser, men alligevel har international arbejderbevægelse ikke domineret arbejdet i FN og dets underorganisationer, i de europæiske samarbejdsorganer m. v., og der er ikke nogen fælles socialistisk opfattelse af perspektiverne i dagens mellemfolkelige virke. Mon ikke forklaringen ligger at finde deri, at de socialdemokratiske ledere i kraft af deres partiers politiske positioner er blevet engageret i at løse problemerne fra dag til dag for at afhjælpe den nød, der er fulgt i det kapitalistiske samfunds kølvand, og derved i den grad er kommet til at identificere deres kamp med de nationale egeninteresser, at der ikke er styrke nok tilbage til at løfte sig op over problemerne og se dem i en større sammenhæng?

Norden, Europa — eller begge dele.

På vort lands fremtidige sejlads i verdensøkonomiens urolige vand skal vi finde en kurs, der kan tage sigte på:

- 1) En nordisk toldunion for de fire, måske fem (Finland) nordiske lande, eller
- 2) En europæisk toldunion, som det såkaldte Lille Europa (Italien, Tyskland, Frankrig, Belgien, Luxemburg og Holland) er i færd med at etablere, eller
- 3) Et europæisk frihandelsområde, sikkert indeholdende de fleste vesteuropæiske lande (de såkaldte OEEC-lande).

Det er nødvendigt, hvis man vil være med til at lægge kursen, lige først at definere et par udtryk for at forstå økonomiens søkort. Ved en *toldunion* forstås en union af lande, der udadtil fastsætter fælles toldsatser, medens told og andre hindringer for fri vareudveksling mellem unionslandene bortfalder. Det sidste gælder også for et *frihandelsområde*, som imidlertid *ikke* behøver at have fælles toldsatser over for omverdenen. Dertil kommer, at et frihandelsområde ikke nødvendigvis må medføre dannelsen af et overnationalt organ til at administrere ordningen, således som en toldunion medfører det. I hvert fald vil de fremlagte planer om en europæisk toldunion kræve, at medlemslandene afgiver en del af deres nationale selvbestemmelsesret til mellemfolkelige organer, men derom mere sidenhen. For endelig at forvirre helt benyttes ofte ordet *fællesmarked*, som her i artiklen er det samme som toldunion.

1) Den nordiske løsning.

Planen om en nordisk toldunion, omfattende de skandinaviske lande og måske også Finland, er egentlig ikke emnet for denne artikel og skal derfor også kun nævnes ganske kort. Planen er endnu ikke officielt fremlagt, men det kan dog med sikkerhed siges, at det ligger lidt tungt med at få landbruget placeret på linje med andre erhverv, idet de øvrige nordiske lande beskytter deres landbrug ret stærkt. Hvor betydningsfulde virkninger en nordisk toldunion vil få, er det heller ikke helt let at overse, idet et marked med omkring 20 mill. mennesker med den nuværende produktions- og distributionsteknik synes at ligge i underkanten af det, som giver alle arbejdsdelingens mange fordele. Styrken i »den nordiske løsning« ligger måske også mere i den fællesopfattelse af mange problemer, som landene har, og endvidere i den ret stærke tilslutning, som vi kan vente befolkningerne vil give dette markeds gennemførelse, end i dets reelle virkninger på levestandard og beskæftigelse. Hvis vi går ind i en europæisk toldunion, afskriver vi automatisk den nordiske, hvilket ikke behøver at være tilfældet, hvis vi tilslutter os frihandelsområdet. Man kan altså kombinere løsningerne 1) og 3), men ikke 1) og 2). Lad os derfor se på konsekvenserne af en tilslutning til

2) Den europæiske toldunion.

Denne er tilsyneladende det næste skridt på den europæiske enheds vej. Amerikanerne har i høj grad bidraget til det samarbejde på europæisk niveau, vi har bag os. OEEC (*Den økonomiske samarbejdsorganisation for Europa*) er et barn af Marshallhjælpen, og det samme kan siges om EPU (*Den europæiske Betalingsunion*). Endvidere har de aktivt støttet de andre »Europabestræbelser« såsom *Benelux* (toldunionen mellem Belgien, Holland og Luxemburg), *Den vest-europæiske union* og *Det europæiske kul- og stålfællesskab* (med Frankrig, Italien, Vesttyskland og de tre Benelux-lande), som har resultatrige år bag sig. Det er sidstnævnte seks lande — også kaldet Lille Europa — der nu er i færd med at realisere toldunionen og den dermed tilknyttede økonomiske union, som skulle træde i kraft 1. januar 1958. Det er ganske interessant at se forskellen på de veje, som henholdsvis den nordiske og europæiske union er gået. Vi er i Norden først kommet overens om småtingene for så at finde den politiske løsning, mens de seks lande kun har skitseret problemernes løsning, men er fuldt enige om disses politiske virkeliggørelse. Af de grundlæggende principper i den europæiske toldunion skal lige nævnes:

a) De seks lande vil efter en overgangsperiode på op til 12 år afskaffe toldsatser og importregulering indadtil. Over for omverdenen fastlægges en fælles toldtarif, der udregnes som det aritmetiske gennemsnit af landenes nuværende toldsatser. Som et par eksempler på toldsatser udadtil kan nævnes: smør 24 %, kød 20 %, æg 12 % og forarbejdede levnedsmidler 12 %. Der må utvivlsomt også regnes med råvaretoldsatser, herunder muligvis en korntold.

b) Hvad landbrugsvarer angår, mener man ikke at kunne stille imod en fuldstændig frigørelse af handelen landene imellem i løbet af 12 år, således som tilfældet er med industrivarerne. Her bliver der tale om særlige markedsordninger baseret på minimumspriser, mængdemæssige begrænsninger af importen og langtidsaftaler. Disse aftaler skal utvivlsomt dels i nogen grad sikre de deltagende landes nationale landbrug, dels give landbrugsproducenter inden for området (Holland) en særlig fortrinsstilling.

c) Oprettelse af en europæisk investeringsbank, hvorigennem projekter, der er egnede til at fremme de mindre udviklede områders (f. eks. Syditaliens) vækst, skal støttes, hvilket også gælder virksomheder, hvis omstilling er nødvendiggjort af fællesmarkedets dannelse, og som ikke kan finansieres på national basis.

d) En investeringsfond for landenes oversøiske områder. Begrundelsen herfor er, at disse områder skal indlemmes i fællesmarkedet, hvilket vil sige, at Danmark i tilfælde af tilslutning kunne påregne støtte til investeringer på Grønland.

e) En samordning af den økonomiske politik. Her kunne måske som eksempel nævnes, at man for at stille de nationale industrier lige i konkurrencen vil følge

den franske praksis med at betale overarbejdstid for hver ugentlig arbejdstime ud over den 40ende, ligesom mænd og kvinder skal have lige løn for lige arbejde, at arbejdskraften samt kapitalen skal have fri bevægelighed inden for unionen samt en række andre bestemmelser.

f) En indirekte konsekvens af tilslutning til den europæiske toldunion må det vel være, at man også slutter sig til kul- og stålfællesskabet samt til de samme landes samarbejde om udnyttelse af atomkraften (Euratom).

Medens enkelthederne i dette løst skitserede økonomiske samarbejde ikke er helt endeligt udformet i den udarbejdede protokol, forudser denne oprettelsen af en række institutioner til at løse de med fællesmarkedet fremkomne problemer, nemlig et ministerråd, en parlamentarisk forsamling, et økonomisk-socialt råd og en domstol. Ministerrådet bliver det øverste, besluttende organ, hvori regeringerne ved deres ministre vil varetage deres nationale interesser. Som hovedregel skal beslutninger træffes ved enstemmighed, men kan dog i visse nærmere angivne tilfælde træffes ved kvalificeret eller almindeligt flertal. Den parlamentariske forsamling skal have 142 medlemmer, foreløbig valgt af de seks landes nationale parlamenter (Tyskland, Italien og Frankrig hver 36, Holland og Belgien hver 14 og Luxemburg 6). Der er dog den interessante vedføjelse, at efter nogle år er det meningen, at medlemmerne skal vælges direkte af vælgerne. Forsamlingens beføjelser er endnu ikke helt lagt fast. Domstolens syv dommere, som skal udpeges af medlemsregeringerne i fællesskab, vil have jurisdiktion vedrørende klager fra medlemslandene over krænkelser af traktaten, og endelig skal det økonomisk-socialt råd være et rådgivende organ sammensat af repræsentanter fra erhvervslivet, arbejdere og forbrugere.

Det, der interesserer i denne forbindelse, må være virkningerne på dansk økonomi af dette europæiske samarbejde, men lad os lige se lidt på den tredje løsning:

3) Det europæiske frihandelsområde.

På et ministermøde i OEEC redegjordes den 12. og 13. februar i år for ovenstående planer for en europæisk toldunion og en økonomisk union, og man drøftede mulighederne for at sikre koordinering mellem fællesmarkedets lande og de øvrige vesteuropæiske stater i den form, at der til fællesmarkedet blev knyttet et særligt frihandelsområde. Både England og de skandinaviske lande udtrykte sympati for princippet om et sådant frihandelsområde. Der nedsattes tre arbejdsudvalg inden for OEEC til at overveje samarbejdet mellem frihandelsområdet og fællesmarkedet, heriblandt ét der skal bearbejde landbrugsproblemerne. Der er imidlertid fra dansk side grund til at fæstne sig ved, at England bestemt fastholder, at landbrugsvarer skal holdes uden for et eventuelt frihandelsområde. Denne holdning er selvfølgelig bestemt af hensynet til engelsk landbrug og til land-

brugsimporten fra verdensriget, der jo nyder særlige fordele. Som tidligere omtalt betyder et frihandelsområde kun, at toldsatser og importrestriktioner bortfalder »indadtil«, medens landene selv kan fastsætte toldsatserne »udadtil«, og endvidere behøver der ikke at ske en nøjere harmonisering af det økonomiske liv gennem fællesorganer som indenfor den økonomiske union mellem de seks lande.

Ordningernes virkning på dansk økonomi.

Det vil være rimeligt lige at vurdere fordele og ulemper ved de tre ordninger for dansk økonomi. Hvad den nordiske toldunion, hvis endelige udformning ikke kendes, angår, må der på plussiden sikkert regnes med en øget afsætningsmulighed for dansk landbrug i de øvrige nordiske lande, større styrke i internationale forhandlinger i f. eks. GATT (den internationale toldorganisation), en stærkere position i handelsforhandlinger med andre lande. Her skal det lige parantetisk nævnes, at Norden forenet f. eks. bliver den største kunde i England, den næststørste i Brasilien m. v. Vi får vel også fordele ved muligheden for fællesnordiske investeringer og produktionsfremstød (à la eksperimentet med SAS) og andre fælles tiltag for at løse beskæftigelses- og produktionsproblemet. Minussiden for os er, at dansk industri bliver udsat for øget konkurrence med de deraf følgende virkninger, at vi kan vente visse prisstigninger, da de fælles toldsatser givet kommer til at ligge over de nuværende danske, og endelig at vi må afskrive den europæiske toldunion.

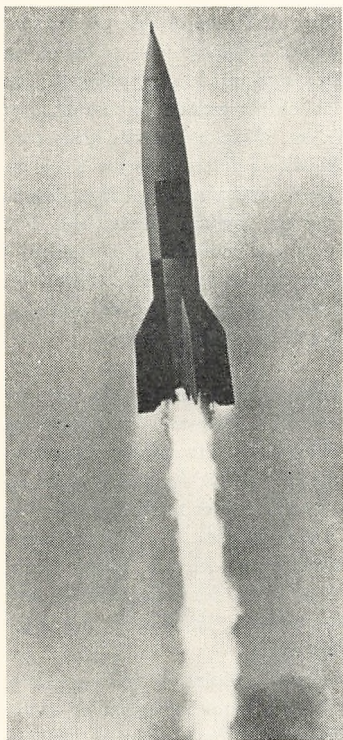
Ved vurderingen af fordelene ved den europæiske toldunion træder det også stærkt frem i billedet, at vi får større muligheder for at øge landbrugseksporten til medlemslandene, og trods Hollands medlemskab skulle vi vel kunne få en stærk position som landbrugsleverandør til det mellemeuropæiske marked. Også visse dele af dansk eksportindustri vil nyde fordele af toldunionen, men det opvejes rigeligt af ulemperne ved den øgede konkurrence, som andre dele af dansk industri udsættes for. Det skulle vel også være muligt at få andel i de investeringsfonds, som er en væsentlig del af den økonomiske union, ligesom visse administrative forenklinger herhjemme skulle kunne muliggøres. Heroverfor står en del umiddelbare ulemper: Vi må for det første afskrive den nordiske toldunion, endvidere må vi afskrive en del af de muligheder for økonomiske indgreb, som vi ellers kan benytte os af, og vi må desuden regne med, at planerne om socialpolitisk samordning ikke ligefrem vil komme Danmark til gode. De frie kapital- og arbejdsbevægelser kan betyde den tvivlsomme fordel, at f. eks. italienske arbejdere i stort tal vil søge beskæftigelse her i landet. Man skal også være opmærksom på, at Englands reaktion på vort eventuelle medlemskab kan blive ugunstig for vores englandsvendte landbrugs-eksport, og endelig er det givet, at også en europæisk toldunion må betyde

prisstigninger, idet vi må regne med at få told på råvarer som f. eks. korn. For endelig at vende blikket mod det europæiske frihandelsområde, så afhænger fordelene ved dette meget stærkt af, om England er villig til at afvige fra sit krav om, at landbrugsvarer skal holdes udenfor en kommende overenskomst. Thi på den ene side vil $\frac{9}{10}$ af vor import fra det eventuelle frihandelsområde, der svarer til $\frac{3}{4}$ af Danmarks samlede import, bestå af industrivarer, og på den anden side vil Danmarks eksport til frihandelsområdet, ialt $\frac{3}{4}$ af vor samlede eksport, for $\frac{7}{10}$ bestå af landbrugsvarer. Det vil med andre ord sige, at langt den væsentligste del af vor import vil blive givet fri, medens den overvejende del af vor eksport stadig vil være begrænset af aftagerlandets restriktioner i form af told eller importregulering. Når så samtidig en af vore største konkurrenter på landbrugseksporten, nemlig Holland, vil være med i toldunionen og dér få gode muligheder for forøget eksport, særlig til Vesttyskland, så bliver fordelene for os noget problematiske. Derfor er det så afgørende, om de fremtidige forhandlinger medfører, at England viger fra sit krav. Sker det, vil vi på landbrugsområdet kunne få ikke ubetydelige fordele af vort medlemskab og på samme tid gå ind i den nordiske toldunion.

Hvad er vort Utopia?

Det ville være rimeligt, om læseren nu til sidst stillede det spørgsmål: Hvor er så vort Utopia, som vi skal tage kurs mod. Det må i nogen grad overlades den enkelte at indtegne det på sit eget politiske verdensatlas. For mit eget vedkommende betragter jeg hverken en nordisk eller en europæisk fællesløsning af økonomiske problemer som noget endemål i sig selv, men kun skridt på vejen mod en verdensordning af det økonomiske samarbejde mellem folkene. Styrken i en nordisk løsning ligger nærmest i den gensidige tillid til og forståelse af hinanden, som de nordiske lande har. Det europæiske aktiv er dets større faktiske muligheder for at skabe resultater for deltagerne, men svagheden ligger her i, at de på en række områder ikke »taler hinandens sprog«. At de endelige løsninger skal skabes gennem FN's instanser kan bedst bevises ved at påpege den udenomeuropæiske verdens fremadskridende produktion. (Før krigen gik 5 % af vor samlede eksport til lande udenfor Europa, i dag går 20 % af den denne vej). Men uanset hvilken løsning man af temperamentsgrunde skulle komme til, så gør man klogt i at have to ting i sin erindring: nemlig for det første, at nationalstaten i dag (måske bortset fra USA og USSR) som selvstændig økonomisk enhed er dødsdømt, og for det andet, at alle løsninger vil bringe deltagerne øjeblikkelige vanskeligheder, som man kan standse op og stirre sig blind på, men at jo længere man nøler, desto længere ud i fremtiden skubber man de langtidsfordele, som disse projekter giver alle parter.

Robert Pedersen.

ERIK HALVORSEN

Ti års fredslitteratur

I radioens serie af studiekreds-grundbøger er der i årenes løb kommet adskillige interessante indføringer i alverdens emner, spændende fra dagliglivs-psykologi, europæiske problemer, politiske systemer, børneopdragelse, økonomi og meget andet, og med alle disse bøggers fortræffelige egenskaber ufortalt har man nok kunnet indvende, at de bar præg af, at radioen inden for sine mure rummer så mange modstridende interesser og synspunkter og skal tilfredsstillende så vidt forskellige kredse ude i landet, så prædikateret farveløse (for ikke at sige kedelige) var det, man kunne fristes til at hæfte på dem.

Den bog, *Frederik Nielsen* fornylig har skrevet om dansk digtning efter krigen, bryder imidlertid helt med disse traditioner. — Ja, det er da en både nyttig og velskrevet bog, men farveløs kan man næppe kalde den. Den er præget af stærkt personlige synspunkter, uddeler både ros og dadel, og der står en mand med markeret holdning bag ordene. Dette finder man overordentlig forfriskende. (Måske kan selvironisk tilføjes, at det fryder ganske særligt, når man på væsentlige punkter er enig med forfatteren.)

*

Frederik Nielsen: Dansk Digtning i Dag.
Statsradiofoniens grundbøger. Fremad 1957.
Kr. 3,65.

Af ovenstående følger også, at bogen ikke er en katalog over nyere dansk litteratur med opremsning af en række navne vedføjet mere

eller mindre bredtfaavnende karakteristikker. Formålet har været — som forfatteren selv udtrykker det i forordet — »med digtningen som baggrund at undersøge de strømninger, der har præget kulturdrøftelserne og de politiske og menneskelige oplevelser i tidsrummet«.

Freden bragte os jo nok friheden og en kortfristet optimisme, men glæden varede som bekendt kort. Koncentrationslejrenes afsløringer viste noget om menneskenes muligheder for at fornedre sig selv, og atombombens og den kolde krigs trusel lod ane noget om, hvor det hele kunne ende.

Frygt og skyld blev nøgleord for litteraturen i hele den vestlige verden; for intet answersbevidst menneske kunne så let unddrage sig en følelse af medskyld i alt, der var sket eller kunne ske.

Men en række faktorer, som ikke var bundet til den aktuelle situation, virkede med til at forstærke usikkerheds- og afmagtsfølelsen. Det, som havde ligget skjult tæt under overfladen gennem generationer, blussede nu voldsomt frem, hvor man for alvor var bragt i drift og ikke kunne finde fortløjninger. — Det var den omstændighed, at mennesket, der efterhånden havde frigjort sig fra alle autoriteter, som før havde hjulpet det til at få rede på og sammenhæng i sit liv, nu pludselig følte sig hjælpeløst og forladt. Og så det sig om for at finde et nyt helhedssyn, en »mening« i tilværelsen, blev det klar over, at netop i alle de bevægelser og ismer, der var rede til at levere en fast og bombesikker livsanskuelse — netop dér trivedes intolerancen og voldsfanatismen frodigst.

Denne situation, som er erkendt af alle, der har tænkt en smule over tingene i disse efterkrigsår, skitserer Frederik Nielsen i et glimrende disponeret indledningskapitel, hvor han trækker historiske linier op så langt tilbage som til den engelske lyriker John Donne, der allerede i 1611 klagede over, at videnskaben med sit nye verdensbillede var ved at slå det gamle fasttømrede itu. — »Og hvordan skal man kunne digte, når der hver dag opdages en ny stjerne,« sagde han.

Til belysning af tidens brydninger omtaler Frederik Nielsen udførligt en række af de unge lyrikere, som så frodigt prægede den første del af efterkrigstidens litteratur. Det gælder både den såkaldte Heretica-kreds med bl. a. *Ole Wivel* og *Torkild Bjørnvig*, og de, som stod i stærk modsætning til denne kreds, *Erik Knudsen* og *Halfdan Rasmussen*. Der gives her en så god indføring i et vanskeligt stof, at mange ved at læse dette kapitel vil få nyt mod til at gå igang med en digtning, der har fået prædikater uforståelig.

*

Men hovedinteressen samler sig om tre prosaforfattere, *H. C. Branner*, *Kjeld Abell* og *Martin A. Hansen*. De har alle tre givet betydelige kunstneriske udtryk for tidens søgen og uro, omend de har fundet forskellige svar, og de er alle tre »religiøse«. — Med et stænk af nedladdenhed siges det om Kjeld Abell: »Han er en af dem, der ikke tåler at leve uden et verdensbillede, en af dem, der søger efter et helhedssyn.«

Dette gælder jo imidlertid også de andre, og når der tildeles deres idéverden en større sympati (den er dog også adskillig betinget for Branners vedkommende), så er der en klar begrundelse herfor.

Branner søger sit helhedsbillede, siger Frederik Nielsen, i en tro på den svage, der, når han har erkendt sin svaghed, har en særlig mission i verden, hvor magten dyrkes af andre svage, der har forklædt deres uro og underlegenhedsfølelse i brutalitet og tyranni. Abell er politisk-religiøs og længes mod et samfund, hvor kollektiv-samvittigheden hersker, og Martin A. Hansen søgte helheden i »det gamle bibeldrama om lysets og mørkets kamp og gjorde det til en myte, der forklarer alt liv.«

Men der står *rodløshed* skrevet med store bogstaver over Branners og Abells tankeverden. De er begge sønner af en forfinet individualismens borgerskabskultur, der er gået uhjælpeligt itu, og begge er de flygtet ud for at finde medmennesket. Og hvad fandt de? — Branner en næsten eentonig trist konsta-

tering af menneskets ubodelige ensomhed mildnet af en temmelig vag humanisme, der ikke vil kæmpe, men i stedet fremhæver som en *bøl* sandhed det, der dog aldrig kan blive mere end den *halve*, nemlig, at »mennesket er det væsen, som vokser gennem sine nederlag og dør af sine sejre.« Den aktive humanisme, der afværger det onde, eller den styrke, som udtrykker sig i godhed, levnes der ingen plads til; thi opofrelsen, kærligheden kan kun trives i det fælles nederlag! Der er i denne livsholdning — som Frederik Nielsen ganske rigtigt påpeger — en farlig hengivelse i afmagten, en svaghedsdyrkelse, som er nær ved at blive neurose.

Og det er måske, fordi man ofte kommer i den situation, at man på livets vegne må protestere mod kunsten, at Frederik Nielsen plæderer for den langt sundere Martin A. Hansen, der også erkendte nederlaget og afgrundene og nok vidste, at »naturen i sin ene hånd har skarn, vanvid, smitte« — men også, at »den anden samtidig helbreder«.

Martin A. Hansen lod jo ikke afmagtsfølelse og angst sløre dømmekraften. Han siger et sted: — »Når et barn har svært sit ansigt og derefter ser sig i spejlet, vil det først skrig af angst og så løbe ud for at gøre andre bange.« En erkendelse af denne art er allerede på vej til at overvinde pessimismen, og omend han havde oplevet, at så mange tilværelsesformer og også det gamle almuesamfund med dets traditioner og fællesfølelse, som han selv var rundet af, var gået itu, så havde han også fået bekræftelse på, at helheden, hvor alle føler ansvar for alle, igen kan opleves. Det er folkestrejkenes dage, som gør ham dette klart og gengiver ham tro på menneskene. Han skriver om dette i *Heretica* i 1953: »Det er en oplevelse, som ikke vil glemmes, hvordan en millionby i et nu vender sig fra pengebegær, nydelseslyst og vakt af retsfølelse rejser sig mod undertrykkerne i en kamp, hvor den ikke kan kæmpe, i et oprør, hvor den ikke kan forsvare sig ved andet end standhaftighed i savnet.« Frederik Nielsen ser ganske rigtigt i disse linier kimen til nogle

af Martin A. Hansens betydeligste arbejder: »Tornebusken« og »Løgneren«.

Og meget fint fortolker han ud af værkerne Martin A. Hansens grundsynspunkter om den meningsfyldte lidelse, som er lidelsen for andre og fordømmelsen af nydelsesmennesket, der lever sit liv uden følelse af ansvar, men stadig er på jagt efter »narkotika«, som får det til at glemme tomheden.

Selv om Frederik Nielsen af indstilling i mangt står langt fra Martin A. Hansen, lægger han ikke skjul på sin beundring for ham som digter og etisk personlighed, og han skriver disse smukke og sande ord i slutningen af sin analyse:

»Martin A. Hansens digtning bliver (.....) skabt ud fra den epoke-karakteristiske oplevelse af en undergang, og den bliver i sin egen eksistens en protest mod denne meningsløshed ved at fastholde gamle begreber som sjæl, opstandelse og valg mellem godt og ondt i absolut forstand og ved at fornægte den analyserende forstands prioritet som middel til at forklare og begribe og erkende tilværelsen.«

Som den sidste af de tre i rækken står Kjeld Abell, digteren, som får sin længsel efter et helhedssyn tilfredsstillet i en politisk religion, og af hans idéverden bliver der ikke stort tilbage, efter at Frederik Nielsen har haft den under behandling.

For hos Abell er flugten fra og leden ved den uhæmmede individualisme ført over i en anden og ligeså farlig grøft, den anonyme kollektivism, hvis politiske konsekvens vi ser tydeligt anskueliggjort i Sovjetparadiset.

Abell taler i sine skuespil humanismens sag, og han vil, at humanismen skal forsvare sig, men — hvordan, spørges der, har han kunnet akceptere en række af Sovjets politiske handlinger, der sandelig ikke har været præget af humanisme. Og hvad indebærer Abells angreb på individualismen — på »den lille private samvittighed«. — Og det han vil sætte i stedet — »fællessamvittigheden« — hvad er det?

Frederik Nielsen rører her ved et meget

centralt punkt. Det, som skiller den demokratiske socialist fra kommunisten.

»Det er umuligt,« siger han, »at skabe en fælles-samvittighed, hvis den ikke består af en mængde enkelt-samvittigheder. Der er mere grund til at appellere til den enkelte i samfundssager end til en fælles samvittighed, der ingenting er. Den enkelte kan handle moralsk, flokken sjældent ... det er en tåget drøm om broderskab at tro, at man kan dele det, man netop er ene med: samvittigheden ... det er en farlig drøm at fritage den enkelte for ansvarligheden.«

*

Det lader sig ikke gøre i en anmeldelse som denne at fremdrage den rigdom af tanker, de mange kloge betragtninger om tiårets litteratur og idédebat, som Frederik Nielsen fremkommer med i sin bog. Men man kan anbefale folk selv at læse bogen. Den er billig, og omend emnet er vanskeligt, er den ikke svært læst. Det kendes tydeligt på den, at den er skrevet af en dygtig pædagog.

Men een ting bør understreges for at undgå misforståelser. Frederik Nielsen er vel optaget af at påvise idé-sammenhænge og analy-

sere og polemisere mod meninger, men han glemmer aldrig, at kunsten også har en egen værd. Derfor kan han værdsætte talent hos digtere, der iøvrigt står ham fjernt. Det gælder i høj grad Martin A. Hansen og Ole Wivel, men også Branner og Kjeld Abell. Om denne sidste skriver han, at »hans skuespil bedømt som litteratur står som tiårets betydeligste — og omtrent de eneste, der har læserkvalitet!«

Jo, Frederik Nielsen kender en digter, når han møder ham. Han ved, at ofte kan den digteriske styrke, poesien egen kraft, sprænge de banale, ja, måske ligefrem forkastelige meningers begrænsning, og så tøver han aldrig med sin anerkendelse. For i denne mærkelige dobbeltstilling — på een gang at kunne lade sig bevæge af digterens følsomhed og livsskabende ordmagi og ved siden heraf bevare hjernen kold til en efterprøven af hans ideers gyldighed, herpå kender man den sande kritiker.

Og Frederik Nielsen er en sådan kritiker, een af de desværre meget få, vi i øjeblikket har herhjemme.

Erik Halvorsen.

Til faglig ungdomskonference i Schweiz

I dagene 1.—7. april deltog jeg som repræsentant for Træindustriarbejderforbundet i en ungdomskonference i Schweiz. Ungdomskonferencen blev afholdt af International Bygnings- og Træarbejder Union (IBTU) på det schweiziske bygnings- og træindustriarbejderforbunds feriehus ved den lille by Gersau ved Vierwaldstättersøen.

På denne baggrund vil jeg fortælle lidt om hvilke emner der blev behandlet på konferencen og et par indtryk af den internationale forsamling.

Konferencen blev åbnet af *Smets* fra Belgien. Han gav en kort oversigt over de sociale forhold i nogle europæiske lande for at vise, hvor nødvendigt det er, at fagbevægelsen stadig er vågen og stadig søger så betydeligt internationalt samarbejde som muligt.

Arne Hagen, Norge, holdt derefter et foredrag om IBTU's struktur og arbejdsopgaver. IBTU blev stiftet for at koordinere den politik, der føres af de nationale forbund i internationale spørgsmål. I begyndelsen bestod der fire internationaler, der senere blev sluttet sammen, og i 1933 oprettedes IBTU, hvis virksomhed hidtil har dækket områder som forebyggelse af arbejdsulykker, lærlingeuddan-

nelse, arbejdstidsforkortelse, lønforhøjelse og andre forbedringer indenfor bygnings- og træindustrien. IBTU har i dag 2½ mill. medlemmer og har et stort arbejde i gang for stadig at forbedre den sociale standard, hvad der er meget påkrævet bl. a. i de underudviklede lande.

Smets holdt et foredrag om fagbevægelsen i vor tid, produktivitet og arbejdstidsforkortelse, og kom ind på den forbedrede levestandard vi har fået efter 8-timersdagens gennemførelse. Engang hævdede statsøkonomerne, at den ville ødelægge økonomien, det har ikke været tilfældet. Det har vist sig, at produktiviteten er steget i forbindelse med den stærkt øgede mekanisering. Industrien kan ikke bære en ny arbejdstidsforkortelse og samtidig bevare sit konkurrenceforhold, hævdes der nu. Derfor må den gennemføres på international basis. Det vil være en fordel, hvis de mange små specialforbund bliver sammensluttet i industriforbund. Der må stilles større hjælp til rådighed for underudviklede lande, tænk blot på hvilken betydning Marshallhjælpen har haft.

Der var også foredrag om arbejderværnlovgivning. Det omfattede en oversigt fra de første arbejderbeskyttelseslove trådte i kraft til i dag, hvor man har mindstealder for unge menneskers arbejde i industrien og påbudt lægeundersøgelse inden tiltrædelse på arbejds-

John Hansen er maskinsnedker i Nakskov. Han var elev på Roskildes vinterhold 1956—57.

pladsen, endvidere en oversigt over ILO's arbejde, som møder store vanskeligheder både økonomisk og fagligt.

Jürgen Jöns, Tyskland, talte om ungdommens betydning for fagbevægelsen og begyndte ved skoleproblemerne. Han mente, at fagbevægelsen i større grad burde interessere sig for børneskolen, der burde være erhvervsvejledning overalt. Fagbevægelsen bør udvise større initiativ, når det gælder udnyttelsen af fritiden. Ungdomsgrupper og fritidshjem, hvor de unge kan tilbringe fritiden med gode interesser under kvalificerede lederes vejledning må foretrækkes i stedet for restaurationsbesøg og dårlige film.

Mekanisering og automatisering i bygnings- og træindustrien blev behandlet af *Arne Hagen* og *Ernst von Ins*. Her kom man ind på rationaliseringsproblemerne. I bygningsindustrien er man begyndt at fremstille standardinventar og færdige huse lige til at stille op. Det rejser spørgsmålet faglært eller ufaglært. Det har nemlig vist sig, at der til opstilling hovedsagelig er anvendt ufaglært arbejdskraft, hvad der giver fagbevægelsen et nyt problem. I træindustrien, hvor savværkerne er gennemmekaniseret, og maskinerne kun kræver ringe pasning, har man samme problemer. Møbler f. eks. bliver fremstillet meget hurtigere end tidligere, og hvis arbejdstiden ikke bliver forkortet, vil det medføre en betydelig arbejdsløshed, hvis der ikke er afsætning for de producerede produkter.

Alf Nordbus, Norge, havde socialpolitik som emne og holdt sig mest til Norge. Her er nylig gennemført en arbejderbeskyttelseslov, der vel nok må regnes for den bedste, der eksisterer. F. eks. er opsigelsesfristen nu 14 dage for begge parter. Efter to års ansættelse kan der ikke afskediges, uden der foreligger økonomisk krak eller faglig udygtighed. En opsigelse kan prøves ved domstolene, og arbejdsgiveren kan blive dømt til genantagelse eller betaling af et års løn. Om arbejdstidsforkortelse og fritidsbeskæftigelse holdt *Franz Senghofer*, Østrig, et udmærket foredrag, hvori han kom ind på en række problemer vedrø-

rende ungdommens udnyttelse af fritiden. Restaurationerne, de kulørte blade og dårlige film virker nedbrydende. Fagbevægelsen må vise ungdommens problemer større interesse. Der må oprettes studiekredse, hobbykredse, ungdomsgrupper og fritidshjem. Her ligger et stort arbejde, som kunne tages op af fagbevægelsen. Man er også ved at få øjnene op for dette. Man har flere steder oprettet ungdomsgrupper, herhjemme indenfor DAF, DSMF og HK. Der burde være større økonomisk hjælp til dette arbejde, der kan komme til at betyde meget for ungdommen og fagbevægelsen.

Gallus Berger fra det schweiziske nationalråd sluttede foredragsrækken med et foredrag om Schweiz, landets oprindelse, dets folk, det schweiziske erhvervsliv og Schweiz som social- og velfærdsstat. Han sluttede med at sige: »Vort statsprincip er ikke blot neutralitet, men neutralitet og solidaritet. En styrkelse af denne solidaritet er en vigtig opgave for de frie fagforeninger i alle lande. Jeg håber, at denne ungdomskonference her i Schweiz har tjent dette formål, og at I stærkere end nogen sinde føler jer knyttet sammen som kammerater og brødre«.

På ungdomskonferencen var deltagere fra 11 europæiske lande. Vi følte os som en stor familie og havde ved hjælp af tolkene mange diskussioner om fagbevægelsen og Europatanken. Der blev givet udtryk for mange forskellige tanker og meninger, desværre nogle gange af ren national karakter. Når man drøfter internationale problemer burde der ikke tales om indre nationale bekymringer. Næsten alle tilsluttede sig tanken om større internationalt samarbejde hen mod et forenet Europa. Men når konkrete internationale planer skal realiseres, holdes der desværre stejlt på, at man ikke vil give afskald på nationale fordele. Selv om forsamlingen var så forskellig i sin sammensætning, afveg de respektive landes mening om større internationalisering af fagbevægelsen ikke så forfærdelig meget, selv om nogle stillede sig noget afventende over for spørgsmålet.

John Hansen.

SKOLERNE

Roskilde Højskole 1956-57

Vinterskolen 1956—57 startede søndag den 4. november — altså på »den sorte søndag«, da sovjetstyrkerne befriede det ungarske folk med tanks og kanoner, medens vi fulgte med i radioen fra time til time. Uundgåeligt satte den ungarske tragedie sit præg på de taler, der ved åbningen blev holdt af skolens formand, fiskeriminister *Chr. Christiansen*, og mig. Men ellers, sådan vinteren igennem i almindelighed, var arbejdet og debatterne vel nok mindre præget af de udenrigspolitiske begivenheder, end man egentlig kunne have ventet. Denne forholdsvis upåvirkethed er selvfølgelig til dels af det gode, nemlig i det omfang den er udtryk for, at eleverne ikke i så høj grad lod sig påvirke af stemninger, der ikke altid var lige meget hold i, og også i den grad den skyldes, at arbejdet vinteren igennem spændte over så meget, at selv en pågående udenrigspolitisk situation måtte finde sin plads i helheden. Men den er ikke et gode, *hvis* den på samme tid var et udtryk for den fare, der altid lurer på et højskolesamvær: at man isolerer sig i sin stille verden bag skolens mure uden tilstrækkelig kontakt med begivenhederne udenfor. Og den er heller ikke et gode, hvis den manglende optaget-hed i almindelighed hang sammen med manglende lyst til at engagere sig, til at tage standpunkt, med lyst til i stedet at spille tilskuerens passive rolle.

Holdet bestod denne vinter af 57 elever plus nogle enkelte på kortere ophold. Vi havde som sædvanlig nogle udlændinge med: vore to svenske udvekslingselever, repræsentanter for Brunnsvik og Jära folkehøjskoler, og fem amerikanere, hvoraf dog de to tilbragte den sidste halvdel af vinteren i Askov. Det nordiske folkehøjskolekursus for amerikanere er nu i den forstand kommet ind i faste rammer, at der ikke er problemer med hensyn til elevtilgang, tværtimod har det ikke været muligt at acceptere alle ansøgere. For lederne af denne udvekslingsvirksomhed og for de skoler, der modtager amerikanske elever, bliver det nu nødvendigt at gøre sig ganske klart, hvad formålet er: i hvilket omfang de pågældende simpelthen skal glide ind i det almindelige skolearbejde, der jo hverken kan eller skal være anlagt specielt på dem, og i hvilken grad skolerne bør indstille sig på at komme disse elevers særlige behov imøde. At det for samværet og drøftelserne på et vinterhold er en stor gevinst med eleverne udefra er hævet over enhver tvivl. Om vinterholder i almindelighed igrøvrigt blot dette: det var i meget høj grad et hold af »god vilje« og interesseret i det daglige arbejde mere end i de store arrangementer.

Den faste lærerstab var som året før *Ditlev Jensen*, *Robert Pedersen* og *Daniel Pedersen*. Et par gange om ugen kom *Erik Halvorsen*,

Daniels danskhold glædede kammeraterne med en ypperlig fremførelse af det kinesiske spil »Lille rislende kilde«. Billedet her er fra en af prøverne på spisesalens scene.

lederen af Højskolernes sekretariat, for at tage sig af musikken og litteraturen. Vi så og gennemdrøftede en række strålende film under *Werner Pedersens* ledelse, *Sand Christiansen* tog sig af kunsten, *Per Hækkerup* af udenrigspolitikken og *Hans R. Knudsen* af den hjemlige politik. Som en ny ting havde vi denne vinter — på forslag af det foregående elevhold — også nogle foredrag om de aktuelle faglige spørgsmål ved *Kai Nissen* fra De samvirkende Fagforbund. Det har altid været svært at få løst spørgsmålet om pigernes gymnastik på en god måde, bl. a. fordi den kolde gymnastiksal ikke er velegnet til det formål i vintermånederne. I vinter foregik pigegymnastikken på hotel Prinsen, og pigerne blev kørt til og fra i bil — så var problemet løst. Gymnastiksalen blev ivotrigt benyttet kraftigt ikke blot som sædvanlig til mandsgymnastik-

ken under *Kaj Jørgensens* ledelse, men også og navnlig til volleyball aften efter aften, når de mere åndelige sysler var overstået — sommetider vel også i stedet for.

Af vinterbegivenhederne uden for den daglige plan skal nævnes: foredrag af *Kirsten Auken* (»Ungdomsproblemer« — nogle af de mandlige elever følte sig på kønnets vegne gået lidt nær), *Morten Bredsdorff* (tidligere forstander her på skolen), *Edel Saunte* (netop hjemvendt fra Unesco-konference i New Delhi), *Mr. Murumbi* fra Kenya (levende og sarkastisk beretning om den hvide mands vel-signelsesrige styre af hans land) og *Preben Wilmann* (ved solhvervsfesten). — Vi havde ½ dags besøg af Frode Kristensens efterfølger, den nye statskonsulent for højskolerne og den øvrige ungdomsundervisning, *Roar Skovmand*, der dels sammen med en fransk gæst kikkede

rundt i klasserne, dels gerådede i livlig debat med eleverne om folkeskolen.

Elevforeningen arrangerede en udmærket forårsfest med foredrag om skolens nye nabo, atomværket på Risøen, ved professor *Bjerge* og om aftenen underholdning ved »De tre Malere«. Teaterturene gik til »Kat på et varmt bliktag« på Det ny Teater og »Anne Franks dagbog« på Allé-Scenen. Vore egne dramatiske udfoldelser bestod i fremførelser af Kjeld Abell's "Silkeborg", Henning Kehler's »Ullabella« og det kinesiske skuespil »Lille rislende kilde.«

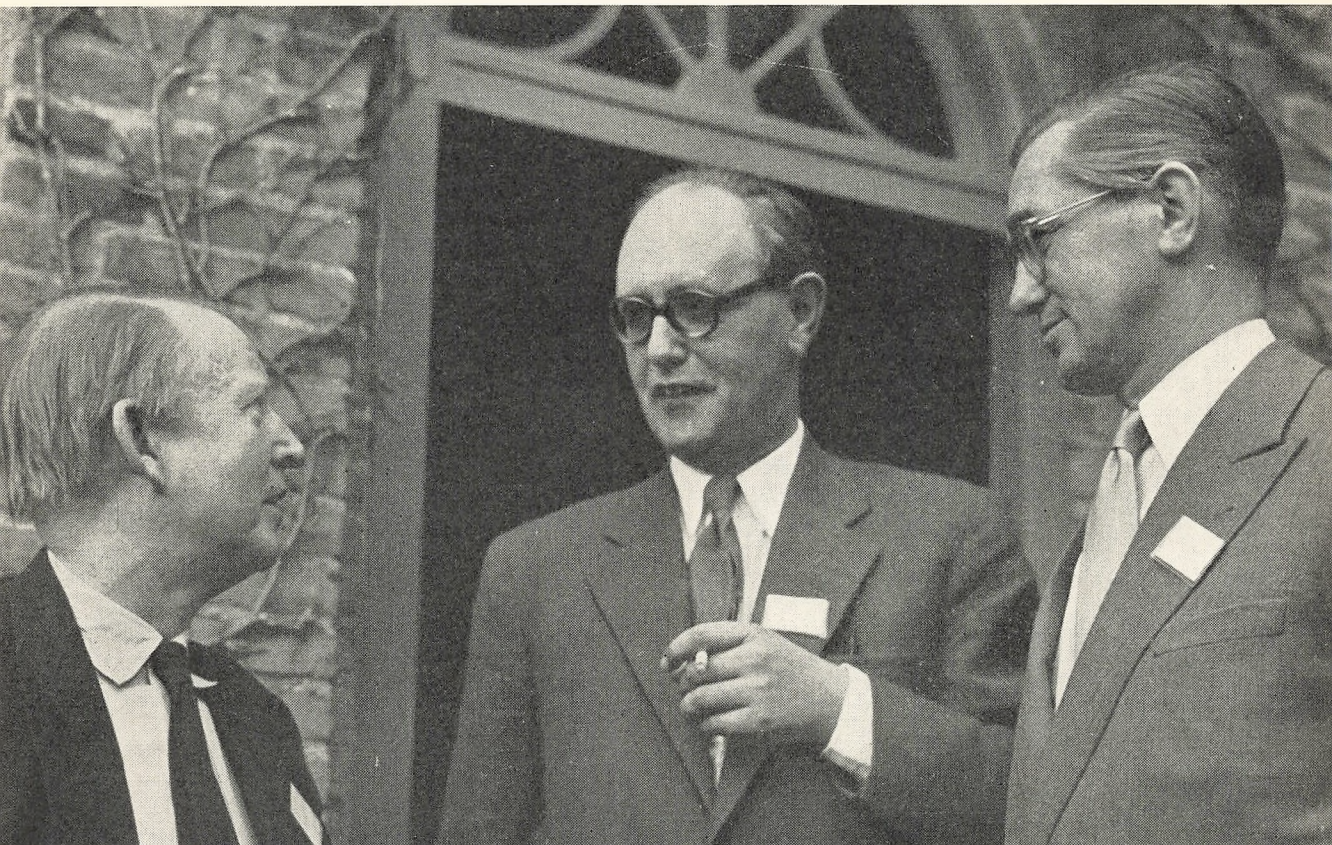
Vinteren bragte besøg af begge vore svenske udvekslingsskoler. Jära-eleverne kom på en kort eftermiddagsvisit på vej hjem fra Tyskland. Kort før havde Robert Pedersen været i Jära på lærerudveksling, medens vi her havde *Lennart Sergel*. Sergel er naturvidenskabsmand, og da naturvidenskaben jo desværre er et af vore forsømte felter, var eleverne glade for hans timer. Brunnsvik-skolen tilbragte en hel dag på skolen og i omegnen som led i en Danmarkstur. Om efter-

middagen talte økonomiminister *J. O. Krag* om problemerne omkring det nordiske og det europæiske marked.

April var en vanskelig måned i år, fordi påsken faldt så sent, at det var meget svært at holde skole efter påsketuren. Vi lagde undervisningen om pr. 1. april og erstattede en del af de faste timer med forskellige særlige arrangementer, bl. a. *Eiler Jensens* årlige besøg med forhandling om fagbevægelsens problemer, et par vælgermøder med repræsentanter for de forskellige politiske partier, landbrugsbesøg og et inspirerende causeri ved *Laus Kenholt*.

Sverigesturen blev forlænget med en dag, så den kom til at strække sig over syv fulde dage. Den gik til Göteborg, Bohus, Trollhättan, Jönköping, Jära, Vadstena, Nässjö, Smålands Taberg, Kullen og kulminerne ved Höganäs. Vi nåede at besøge fem højskoler, nemlig foruden Jära: Wendelsberg, Södra Väterbygden, Vadstena og Sundsgården. Eleverne var meget interesserede i denne side af turen og det indblik, vi fik i, hvordan andre holder

I anledning af de intellektuelles henvendelse til Socialdemokratiets kongres i januar havde Socialdemokratisk Forbund og AOF indbudt henvendelsens underskrivere og repræsentanter for arbejderbevægelsen til en uformel drøftelse på Roskilde Højskole lørdag den 16. marts. Diskussionsemnerne blev fremlagt i tre indledninger af professor K. Linderstrøm-Lang, lektor Mogens Pihl og professor Franz From.

skole. Det fornemmedes, som om der er mere tolerance og anerkendelse mellem svenske højskoler indbyrdes trods deres stærkt forskellige præg, end vi er vant til det her i landet, hvor både den ene og den anden part vel nok er lovlig tilbøjelig til at mene at være i besiddelse af »den rigtige løsning«. Der er altid noget forstemmende i at møde folk, der mener at gøre det så godt, at de kan undvære inspiration fra andre. I denne henseende virkede de svenske højskolebesøg som en befrielse.

En af de sidste dage inden Sverigesrejsen arrangerede diskussionsudvalget en aften om udbyttet af skolevinteren, med en amerikansk, en svensk og en dansk indleder. Der var stort set tilfredshed, men der blev også peget på nogle mangler, der måske lader sig rette i kommende år.

* * *

Nu er vi så igen i fuld gang med sommeren, der allerede var fuldlagt med kurser før nytår. Det er glædeligt, at begge vore skoler kan melde fuldt hus for sommeren. Af særlig interesse for Arbejderhøjskolens læserkreds kan det måske være at omtale, at familie-

kurserne stadig er det store trækplaster. Der er forlængst udsolgt til begge 14-dages-kurserne. Her er det virkelig lykkedes at få en ny kursusform til at slå igennem.

Som det fremgår af bemærkninger andetsteds i Arbejderhøjskolen overtager *Koch-Olsen* jobbet her i begyndelsen af august. Han er allerede så småt ved at tage fat på tingene, har bl. a. stået for udarbejdelsen af det ny vinterprogram, som I alle er velkomne til at hjælpe os med at få spredt ud over landet.

Som I sikkert alle ved fra aviserne, er det jo nu vedtaget, at planerne om en ny Roskilde Højskole skal fremmes mest muligt. Det vil formentlig sige, at den ny skole kan stå færdig senest om tre år. Nogen let opgave at få en ny skole til at passe ind på den gamle grund under hensyn til park, landbrug o. s. v. bliver det ikke. Men forhåbentlig lykkes det at finde en på en gang praktisk og smuk løsning, at forene de moderne bekvemmeligheder med den »atmosfære«, som hører en højskole til også i dag.

Roskilde, 20. maj. *K. B. Andersen.*

Roskilde Højskoles elever vinteren 1956-57

Kurt Aggerholm, København.
 Leif Muldbjerg Andersen, Skjern.
 Ejnar Andersen, Åsnæs.
 Villy Bornhuus, København.
 Jørgen Brandt, Næstved.
 Erling Christensen, Karlslunde.
 Jens-Benny Cramon, Varde.
 Betty Crump, Memphis, Tennessee, USA.
 Carol Ekberg, Cranston, R. I., USA.
 Virginia Esau, Hingham, Mass., USA.
 Lissi Frederiksen, København.
 Sinius Frederiksen, Tersløse.
 Heinrich Frosch, Esbjerg.
 Uffe Gottschalk, København.
 Annelise Hansen, København.
 Helge Hansen, Frederikssund.

Ib Hansen, Odense.
 John Hansen, Nakskov.
 Peter Emil Hansen, Taulov.
 Vera Hansen, Kalvehave.
 Erik Hansson, København.
 Henning Hemmingsen, København.
 Eva Jacobsen, Slimminge.
 Emil Jensen, Rutsker.
 Ingrid Vind Jensen, Varde.
 Orla Jensen, Årup.
 Preben Jensen, Århus.
 Ragner Jensen, Roskilde.
 Thorvald Jensen, Nørresundby.
 Villy Asbjørn Jensen, Århus.
 Kay Jørgensen, København.
 Tage Kjeldsen, Esbjerg.

Hugo Kolby, Roskilde.
Henry Konstantinowich, Torrig.
Bent Larsen, Odense.
Ole Larsen, København.
Louis Lerner, Chicago, Ill., USA.
Tommy Lorentzen, Karrebæksminde.
Ove Munk, Rønne.
Leif Müller, København.
Børge Nielsen, Rønne.
Egon Nielsen, Vester Hjermitzlev.
Hanne Nielsen, København.
Henning Slott Nielsen, København.
Reinhardt Nielsen, Hirtshals.
Ruth Nielsen, Hasselager.

Oda Olsen, Møgeltønder.
Lars Erik Olsson, Hultsfred, Sverige.
Svend Pedersen, Frederikshavn.
Svend Aage Pedersen, Fårup, Mundelstrup.
Kaj Petersen, Nørre Alslev.
Rita Bay Persson, København.
Irene Provst, Esbjerg.
Flemming Schønning, Gentofte.
Lissi Sonne, København.
Per-Olov Sundström, Uppsala, Sverige.
Børge Sørensen, Tranebjerg.
Allison Tidman, Nashville, Tennessee, USA.
Inge Verner, København.

Roskilde Højskoles elevforening

Elevforeningens forårsfest for vinterleverne på Roskilde Højskole fandt i år sted søndag den 17. marts. Foruden eleverne deltog også en del af elevforeningens medlemmer i København, der havde besøgt skolen allerede om eftermiddagen. Festen fik det vanlige forløb, i år med De tre Malere til at sørge for underholdningen. I sang og under stor jubel beskrev de dagligdagens forløb og tildragelser fra morgen til aften. De havde meget på deres program, og forsamlingen ville ikke slippe dem. Festen trak ud langt over den tid, hvor den skulle være afsluttet. Der er sjældent blevet leet så meget på een aften i højskolens spisesal.

Som foreslået på generalforsamlingen er kapitalen på Otto Jensens Mindefond nu anvendt til indkøb af obligationer. Det er her ved blevet muligt at få en større rente.

Der er, siden sidste nummer af dette skrift udkom, blevet udsendt en Smeltedigel. Kvaliteten kan selvfølgelig diskuteres, der er ikke tvivl om, at den kan blive meget bedre. Nyttigere er det dog til den kommende generalforsamling at medbringe bidrag til det næste nummer eller i alle tilfælde at fremkomme med synspunkter om nytten af at udsende bla-

det. Specielt er bestyrelsen interesseret i at vide noget om, hvordan det er modtaget af medlemmerne.

Den kommende generalforsamling og elevmødet finder sted den 13.—14. juli og koster som sædvanlig 10 kr. Mødet vil i år blive noget længere om søndagen efter ønske fra sidste års deltagere. Både det længere møde og den stadig billige pris for overnatning m.m. skyldes imødekommenhed fra skolens side. Der er altså ingen grund til at blive væk. Kom så mange som muligt. Til mødet vil både den nuværende og den kommende forstander yde deres bidrag og fortælle om højskolen. K.B. og Ib Koch-Olsen plejer ikke at være kedelige. *E. Kallenberg.*

Bestyrelsen:

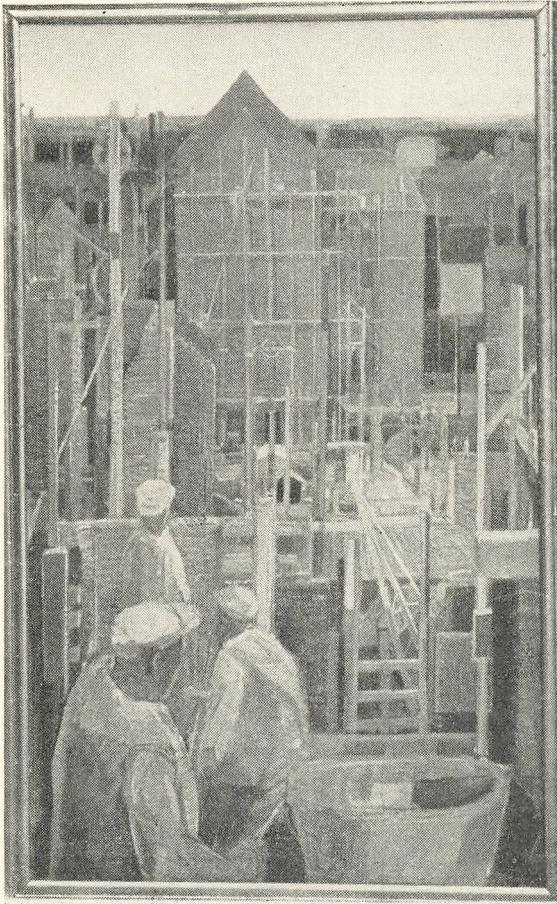
Erik Kallenberg, Ydunsvej 10A, Helsingør
(21 36 76), formand.

Kaj Jørgensen, Roskilde Højskole, kasserer.

Chr. Clausen, Ringtoften 17, st. th. Skovlunde,
sekretær.

Harry Fink, Skelstien 59, Herlev.

Toni Knudsen, Ægitrgade 7, 3. s. th.,
København N.

Esbjerg Højskole 1956-57

De faste lærere var som det første år *Jørgen Andersson*, *Ebbe Munk*, *Henning Rasmussen* og *Erik Riberholt*. Under *Henning Rasmussens* eksamenslæsning (han blev cand. oecon. i januar), vikarierede *Erik Smith* fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd og arbejderkonsulent *Otto Nielsen*. Fra 1. februar fik vi udvidet lærerstaben med *Bent Jensen*, der dengang var formand for Faglig Ungdom og ansat i AOF's Københavns afdeling. Som hobbylærer medvirkede ligesom sidste år *Carlo Torstensson* fra Grådybskolen og som tysk lærer *Olaf Bohn* fra Statsskolen.

Som det vil ses af nedenstående oversigt havde vi så godt som hele vinteren kurser samtidig med vinterskolen. Også i år viste det sig, at både vintereleverne og kursisterne var glade for denne ordning. Vintereleverne får til stadighed kontakt med folk — især tillidsmænd — fra alle brancher og erhverv og får derved en levende forbindelse med repræsentanter fra samfundet og fagbevægelsen — et særdeles vigtigt supplement til undervisningen i samfundskundskab, fagforeningskundskab og menneskekundskab. Eleverne deltog i en række fællesarrangementer, bl. a. de faste afslutningsfester for kurserne. Der har også blandt kursisterne været enighed om, at det var forfriskende, at eleverne kom sammen med de unge og

Det var et ualmindelig godt vinterhold i år. Både hvad angår alder, evner og energi var holdet mere ensartet end sidste år.

I modsætning til 1955—56 havde vi i år kun et 4 måneders og et 6 måneders kursus. Det viste sig at være af stor betydning for tilslutningen, at vi ligesom andre skoler først begyndte i november måned. På 6 måneders kurset havde vi 47 elever, og de sidste 4 måneder var der 68 elever. Vi havde 3 elever fra Grønland, hvoraf de 2 kom fra »Arbejderforeningen«, og 2 amerikanske piger.

Vinterholdet gik denne gang meget op i de musikalske sysler. Bl. a. fik man startet et lille jazzband, som musicerede til kammeraters og kursisters fryd (?). Her swings der med Erik Riberholt ved klaveret.

på den måde kom til at kende deres tankegang og erfare lidt af den særlige atmosfære, der er på en vinterskole.

Af gæsteforelæserne skal nævnes: fra De samvirkende Fagforbund *Eiler Jensen* («Arbejdstiden i moderne belysning»), *Thomas Nielsen* og *Sv. Å. Andersson*. Fra Arbejdsgiverforeningen *Elmqvist* og *Allan Riise* og fra regeringen *Kampmann* og *Krag*. Herudover virkede som gruppeledere foruden skolens lærere *Jørgen Christensen* og *V. Staunstrup* fra Arbejdernes Fællesbageri og *Hans Olsen* fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd samt cand. polit. *Paul Lind*.

Af de øvrige gæstelærere skal fremhæves den amerikanske arbejdsattache *Caldwell*, der fortalte om amerikansk fagbevægelse og automatisering, den tyske presseattache *Raloff*, der holdt tilhørerne fængslede i 3 timer (de ville ikke have pause) om det moderne Tyskland, og *Preben Wilmann*, der en søndag formiddag gav os en inspirerende gennemgang af de billeder, vi i et par måneder har lånt af Arbejdernes Kunstforening (malerier af *Erling Frederiksen* og *Heerup*). Mens vi taler om billeder, bør det lige fremhæves, at vi i løbet af vinteren har anskaffet et stort maleri af *Jør-*

gen Andersen-Nærum, ophængt i dagligstuen (se billedet på foregående side).

Ligesom sidste år lagde vi den altafgørende hovedvægt på elevernes aktive medvirken i alle skolens anliggender. Eleverne var selv med til at fastlægge timeplanen. Den største vanskelighed bestod i at begrænse emnerne, fordi de først ville have flere fag, end det var teknisk muligt. Biblioteksudvalget og ordensudvalget gjorde et prisværdigt arbejde, der overflødiggjorde enhver form for ordenshåndhævelse fra vor side. Et energisk sportsudvalg arrangerede et utal af bordtennis-, håndbold- og fodboldkampe med forskellige klubber i byen og omegnen. Bymesterskabet i bordtennis blev oven i købet vundet af en elev på skolen.

Kursusudvalget arrangerede en lang række foredrags-, diskussions- og filmaftener samt besøg på en række virksomheder i byen og bl. a. på Askov, Sønderborg Idrætshøjskole, i Kolding og på Danfoss på Als. Desuden foranledigede det energiske kursusudvalg en ombygning og udvidelse af hobbykælderen og en større ændring af fotorummet.

Kursusudvalget oprettede ved siden af den egentlige undervisning et maskinskrivnings-

kursus (30 deltagere) samt et samariterkursus (15 deltagere) og et filmkursus (50 deltagere). Forlystelsesudvalget arrangerede en række fester, særlig må fremhæves solhvervsfesten og fastelavnsfesten samt opførelsen af »Aprilsnarrene«.

Til at arrangere og gennemføre Tysklands-turen, der også i år gik til Mosel-dalen, ned-sattes et udvalg af elever og de lærere, der skulle deltage i turen. Efter beretningerne at dømmes fik udvalget gode resultater af sit arbejde.

Det viste sig atter i år, at eleverne kunne tåle fuld frihed under ansvar. De første par uger kunne man spore en vis forvirring, det virkede måske lidt uvant selv at få ansvar for, hvad man vil lave, og hvordan man vil opføre sig uden noget formanende formynderskab. Det forhold, at vi i de 6 måneder ikke havde een eneste disciplinærsag, synes jeg med tydelighed viser, at man roligt kan vise de unge tillid og give dem frihed til selv at bestemme over egne anliggender. Herigennem erfarer de, hvad et demokrati og demokratisk adfærd er — at det er en ædel, men vanskelig livsform.

Efter 2 års eksperimenteren med forskellige gruppeundervisningsformer kan det slås fast, at summemetoden, situationsspil og casemetoden (forelæggelse af en konkret sag) er særdeles egnede undervisningsmetoder, også — og måske navnlig — for unge mennesker. Disse metoder aktiviserer og sætter fantasien i gang og kalder på samarbejde og kombinationsevne, med andre ord: metoderne giver mulighed for, at den enkelte kan fornemme sin egen selvstændige indsats og dog samtidig være med i et fællesskab.

For at summemetoden og casemetoden skal give det rigtige kundskabsmæssige resultat, skal deltagerne helst besidde erfaringer inden for det emneområde, der er til behandling. Det er de i reglen for unge til, og det er derfor nødvendigt — mundtligt, skriftligt, ved brug af film eller billedbånd — først at give en grundlæggende instruktion, for at disse metoder kan give det rigtige resultat. Desværre savnes der inden for de fleste emne-

områder tilstrækkeligt grundmateriale — navnlig casemateriale, så metoderne stiller ret store krav til forberedelse fra vejledernes — lærernes — side. Vi er derfor også kommet ind på, at det er nødvendigt, at lærerne ikke bliver overlæst med timer, og at de nødvendigvis må have nogen tid om sommeren til at forberede vinterens instruktion. Det er også vigtigt, at grupperne — klasserne — ikke bliver for store. Vi håber nu, at vi kan tage konsekvensen af de indhentede erfaringer, efter at skolens faste lærerstab er blevet udvidet.

I juni måned havde vi 3 studenter fra Århus og København (Frit Forum) på et 3 ugers ophold. De deltog med liv og lyst i undervisningen og havde nogle drabelige diskussioner med de mere fastboende. Solhvervs-taleren var i år formanden for Faglig Ungdom, *Bent Jensen*. Ham blev vi så glade for, at vi beholdt ham.

Til afslutningsfesten talte skolens formand, *Oluf Bertolt*. Det var den eneste gang, han besøgte skolen i hele vinterperioden. Han blev alvorligt syg, inden vinterens skolen begyndte, og var endnu ikke helt restitueret, da vi afsluttede den. Det var imponerende, at han trodsede sygdommen, og eleverne var meget begejstrede for hans inspirerende tale.

I løbet af vinteren fik skolen bevilget 300.000 kr. til teknisk-videnskabelig forskning. Der har ikke herhjemme været foretaget nogen grundig undersøgelse af, hvad rationaliseringens gennemførelse på de enkelte virksomheder betyder, og hvilke menneskelige, tekniske og økonomiske virkninger den har. I undervisningen er vi henvist til at bruge svensk og amerikansk materiale på dette område. Vi håber nu, at vi gennem en treårig undersøgelse kan tilvejebringe et fyldestgørende materiale, som både vi og andre vil kunne få glæde af i undervisningen. Til at forestå undersøgelsen er der udpeget en gruppe på tre medarbejdere. Disse er lektor *Bjarke Fog*, Handelshøjskolen (leder af undersøgelsen), cand. polit. *Paul Lind* og vor egen lærer, *Jørgen Andersson*. Til at følge arbejdet er der nedsat et rådgivende udvalg med følgende

medlemmer: *Carl P. Jensen, Sv. Å. Andersson* fra De samvirkende Fagforbund, *Erik Hauerslev* fra AOF, *Jørgen Paldam* fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, *Arne Lund* og *Clemmensen* fra Dansk Arbejdsgiverforening, *S. Kabr* fra Industrirådet og *Aage Rasmussen* fra Arbejdslederne.

Der aflægges heldigvis ikke eksamen på vore skoler. Ingen kan se, om dette års vin-

terskole har givet resultater. En del af resultaterne angår kun den enkelte og forbliver derfor usynlige for andre. En del berører den enkelte og hans forhold til omgivelserne, familien, kammeraterne og organisationerne. Forhåbentlig vil det her vise sig, at opholdet har været til gavn. Hvis man spørger mig, er jeg ikke i tvivl om svaret, men jeg er jo også part i sagen.

Ivar Nørsgaard.

Esbjerg Højskoles elever vinteren 1956-57

Bent Ivan Andersen, Vejle.
 Ernst Emil Andersen, København.
 Erik L. Andersen, København.
 Erik Ole Andersen, København.
 Poul Andersen, Horsens.
 Verner Dalskov Andersen, Odense.
 Åge Allan Bjevskov, København.
 Flemming Bülow, København.
 Jørgen C. Clausen, København.
 Eivind Christensen, Struer.
 Niels Christensen, Herning.
 Svend Aage Christensen, Gødstrup st.
 Willy Christensen, København.
 Birgit Christiansen, Århus.
 Jørgen Vestergaard Christiansen, Visse.
 Erik Eriksen, Odense.
 Jacob Poul Eriksen, Esbjerg.
 Lis Rübcke Eriksen, København.
 Per D. Frandsen, Herning.
 Hugo Peter Georg, København.
 Olive Glieve, U.S.A.
 Betty Hansen, København.
 Egon Foged Hansen, Århus.
 Finn W. Hansen, Helsingør.
 Frede Erling Hansen, Nørresundby.
 Jørgen Hansen, Varde.
 Verner Hansen, København.
 Hans Hard, Godthåb, Grønland.
 Per Hermansen, København.
 Bent Johan Jensen, København.
 Kaj Villt Å. Jensen, Roskilde.
 Kirsten Jensen, Stege.
 Knud Aage K. Jensen, Fredericia.
 Tove Kjær Jensen, Fredericia.

Børge Johnsson, Birkerød.
 Grethe E. Jørgensen, Middelfart.
 Jørgen Jørgensen, København.
 Knud A. Jørgensen, Nakskov.
 Max Katzenelson, København.
 Svend Agner Kyndesen, Oksbøl.
 Bent Bjørnholt Larsen, København.
 Roger Lahn Madsen, Århus.
 Jens Morten Mehlsen, København.
 Henry Mortensen, Tistrup.
 Hans Morten Møller, Mundelstrup.
 Birthe Nidløse, København.
 Bent Søbygaard Nielsen, Århus.
 Hans Chr. V. Nielsen, Odense.
 Kaj Egon Nielsen, Silkeborg.
 Knud Ejner Nielsen, Herning.
 Lisbeth Nielsen, Nørresundby.
 Børge Ejvind Olsen, Mundelstrup.
 John Tonny Olsen, København.
 Lis Olsen, København.
 Ole Olsen, København.
 Tonny Pedersen, Sønderborg.
 Thomas Petersen, Godthåb, Grønland.
 Arne Illemaan, København.
 Heinz Rasmussen, København.
 Hans Kai Ravn, København.
 Edvard Rewitz, Sønderborg.
 Kaj Lykke Simonsen, Silkeborg.
 Edert N. Sinnbeck, Skjern.
 Inger Svensson, Horsens.
 Hans Otto Sørensen, København.
 Kjeld Westphall, København.
 Joan Wood, USA.

Esbjerg Højskoles kursus vinteren 1956-57

- AOF/ASF's sikkerhedskursus 30. september—6. oktober.
AOF's SU-kursus 30. september—6. oktober.
Specialarbejderforbundet 30. september—6. oktober.
Weekend-konference: Arbejderen og den tekniske udvikling 6.—7. oktober.
Dansk Folkeoplysnings Samråds universitetskursus 7.—20. oktober.
Arbejdsdirektoratet 21.—27. oktober.
Dansk Textilarbejderforbund 4.—11. november.
Carlsbergs tillidsmænd 4.—11. november.
Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund 11.—17. november.
- AOF's 2 måneders SU-kursus (1. del) 18. november—15. december.
Murerforbundet i Danmark 6.—19. januar.
Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund 27. januar—2. februar.
AOF's 2 måneders SU-kursus (2. del) 3. februar—2. marts.
AOF, Varde, weekend for lærlinge 2.—3. marts.
AOF's SU-kursus 10.—23. marts.
AOF/ASF's sikkerhedskursus 24.—30. marts.
AOF's SU-kursus 31. marts—13. april.
DUI 18.—22. april.
AOF's SU-kursus 28. april—4. maj.

PETER BENTZEN

Mere end en tak

Hvor tiden iler. 3. november 1931 mødte jeg første gang højskolen — Esbjerg Arbejderhøjskole ude på Gl. Vardevej. Og dengang — som nu — var der krise i vort land, men aldrig har vel ungdomsarbejdsløsheden været på højder som da. Da skoven falmede i efteråret 1931, anbefalede en god ven mig at tage

på Arbejderhøjskolen i Esbjerg. Jeg slog det hen — overhørte rådet flere gange, måske har jeg rynket på næsen. Ung svend, på skole igen, nej, det var vist ikke noget. Heldigvis var vennen emsig, og da jeg erfarede, at mulighederne for arbejde var lig nul, tog jeg beslutningen. Jeg skrev til *Poul Hansen* og an-

søgte arbejdsløshedsfonden om 450 kr., det var prisen dengang for et fem måneders ophold på »den røde borg«. Lompepenge — små — måtte man søge hos hjembyens hjælpe-kasse.

Såsnart jeg åbnede hoveddøren, blev jeg mødt af en ung, tynd og forlæst mand, der i en for mig helt ny tone bød mig velkommen. Skulle denne splejs være min lærer? Nej, det kunne ikke stemme. Men det var *Hagmund Hansen*. Og det blev en helt ny verden, jeg oplevede derude — værdier hidtil oversete blev os nære. Allerede den første aften blev uforglemmelig med velkomst og indkvartering. Der var fuldt hus, tre på hver stue og kun eet arbejdsbord. Men udsigten var vid. Elevflokket var uensartet, som den måtte være. Mange unge — vel de fleste — kom af egen drift og med åbne sanser. Adskillige kom mindre frivilligt, måske derfor mindre åbne. Flere hjælpe-kasser sendte dengang — formodentlig med de bedste motiver — mange unge arbejdsledige på højskole. Skade kunne dette jo aldrig, nogle har sikkert også her fået et igangsættende skub. Men nogle stykker tog højskolen for et behageligt overvintringspensionat, og det måtte give konflikter også på vor skole, der havde og har et stort sigte og formål.

Nej, alle vi elever i 1931 var langt fra Pelle-naturer med høje idealer og fremtidsmål, men ganske almindelige hverdagsunge på godt og ondt. Mange havde måske aldrig fået »snuset« til en højskole, hvis arbejdsløsheden ikke havde ramt os. Men antagelig regnede *Arne Sørensen* — denne herlige, levende og inciterende lærer — med, at vi alle var i besiddelse af ildhu og gejst for nye ideer, for fremskridt og socialisme. Men så opdagede han, at nogle sov fra foredragene, mens han oprullede den nye tid. Jo, jeg fatter på en måde Arne Sørensen's dybe skuffelse, der førte til brud med arbejderhøjskolen og dermed med arbejderbevægelsen.

I største taknemmelighed og respekt overfor de allerede nævnte lærere vil jeg formode, at

Mikael Andersen var den lærer, der blandt eleverne var højst anskrevet. Alle gik til den herlige jyde med småt og stort, med glæder og sorger, han blev vel næsten en skriftefader, der i samarbejde med *Marie* gav os gode råd. Jævn og bramfri, bred og smilende var Mikael alle dage.

Efter højskoletiden formede det sig sådan, at jeg forblev i Esbjerg og derfor gennem elevforeningen, årsmøder og ved deltagelse i flere korte kursus bevarede en ganske vist spinkel forbindelse med vore højskoler, fordi jeg føler, at arbejderoplysningen i alle nuancer er en livsbetingelse for den ganske arbejderbevægelse. Højskolens betydning er uden for mål og vægt. Javel, men derfor alligevel mere end pengene værd — et klenodie. Genem de femogtyve år har jeg tid efter anden deltaget i korte kursus — i forhold til højskolevinteren kun et fattigt surrogat, en mundsmag, men alligevel følt mig fornyet og genfødt efter en sådan indsprøjtning. Man kan jo trænge til nyt mod, når hverdagens kompromisser formørker solen, og målet synes ude af sigte.

Og så skete det store — 25 år efter mit vinterophold på »den røde borg« på Vardevej faldt der et otte ugers kursus i min turban. Midt i november 1956 gik jeg ind til en ny stor oplevelse ude på den ny højskole. Jeg skal vogte mig for at drage slutninger, de ydre som indre vilkår er yderst forskellige. Men højskolelivets ånd og tone var også her tilstede. Og vi 40 kursister gik til timerne med åbne sanser. Vi ville hente impulser og kundskaber i hvert et åndedrag. Hvorfor? Jo, fordi kursuset gav os perspektiv og flugt over tilværelsen. Vi skal omsætte det nye ude i hverdagsarbejdet. Endnu har oplevelsen ikke »sat sig« og skal ikke beskrives. Men samværet med de unge på vinterholdet gik fortræffeligt. Hvor kunne det være fristende at sammenligne vinterholdene 1931 og 1956, men jeg vil ikke lade mig friste, kun nøjes med at sige, at respekten for grå hår og spisevaner var større dengang.

Maj 1957.

Peter Bentzen.

Esbjerg Højskoles elevforening

Vinterens begivenheder i elevforeningen var to sammenkomster, vi har deltaget i på højskolen, og den sammenkomst, der har været afholdt for vore københavnske medlemmer.

I nytårssammenkomsten på skolen den 26. januar deltog 50 medlemmer. Det var en alsidig aften lige fra starten, hvor vintereleverne opførte en revy, der satiriserede over livet på skolen og særlig nogle af de mest karakteristiske ting. Ved kaffebordet fortsatte underholdningen med sang etc. *Hans Holm* fortalte oplevelser fra den gamle højskole og redegjorde for elevforeningens formål og opgaver. Han sluttede med at opfordre vintereleverne til at indmelde sig i elevforeningen.

Mandag den 15. april opførte elevholdets dygtige amatørskuespillere med *Ebbe Munk* som instruktør og samtidig medspiller meget morsomt Heibergs gamle vaudeville "Aprilsnarrene". Selv om flere roller på grund af influenza måtte dubleres, skilte skuespillerne sig meget kvikt fra deres opgave. Ved det efterfølgende kaffebord kom »Arbejdersangbogen« frem og satte stemningen yderligere i vejret, efterhånden som gamle og nye elever rystedes sammen. Aftenen sluttede med en svingom. 40 medlemmer deltog.

Sammenkomsten for de københavnske medlemmer afholdtes onsdag den 13. februar i AOF's lokaler i Nørresøgade. Forstander *Ivar Nørregaard* talte om den nye Esbjerg Højskole og dens arbejde og sluttelig om atomenergiens anvendelse i et fremtidigt fredeligt samfund.

Aftenen sluttede med kaffebord, fællessang og iøvrigt frit samvær. 52 af vore københavnske kammerater deltog og fik en god aften sammen. Når dette arrangement i det hele taget kom i stand, skyldes det *Frits Feld-Mortensen*, Holte, elev fra vinteren 1955—56. Vi er ham megen tak skyldig og håber, disse sammenkomster må fortsætte fremover.

Elevmødet 1957

afholdes lørdag den 13. og søndag den 14. juli. Af programmet skal her nævnes: Lørdag eftermiddag ankomst til skolen. Kl. 18 middag. Kl. ca. 19,30 tale af forstander *Ivar Nørregaard*, underholdning, kaffebord og dans.

Søndag kl. 9,30 generalforsamling i elevforeningen. Kl. 12 frokost. Kl. 13,30 foredrag og afslutning på elevmødet. — Anmeldelse om deltagelse må være tilgået Esbjerg Højskole, Stormgade, Esbjerg, *senest 6. juli*.

Vel mødt og på gensyn til elevmødet.

Hans Holm.

Elevforeningens adresser:

Formand: *Hans Holm*, Nørvang 16, 1.,

Esbjerg.

Kasserer: *Carl M. Hansen*, Nørvang 16, st.,

Esbjerg.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, 2.,

Esbjerg.

Lærer *Henning Rasmussen*, Esbjerg Højskole,

Esbjerg.

